

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતેની ગુજરાતની ઉચ્ચ ન્યાયાલયમાં
વેરા અપીલ નં. ૪૮૬ અને ૪૮૭ વર્ષ ૨૦૧૫

માનનીય ન્યાયમૂર્તી કુમારી હર્ષા દેવાણી અને શ્રી જી.આર. ઉધવાણી

=====

સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા (એસ.બી.આઈ.)

– વિરુદ્ધ – આવકવેરા કમીશ્નર

=====

ઉપસ્થિતી : શ્રી એસ. એન. દીવેટીયા – અપીલકર્તા નં. ૧ ના વકીલ

શ્રી ભટ્ટ, સીનીયર વકીલ – શ્રીમતી મૌના ભટ્ટ સાથે

વરિષ્ઠ સ્ટેન્ડીંગ કાઉન્સિલ – સામાવાળા નં. ૧ માટે

=====

સમક્ષ : માનનીય ન્યાયમૂર્તી કુમારી હર્ષા દેવાણી અને શ્રી જી.આર. ઉધવાણી

તારીખ: ૨૫/૦૪/૨૦૧૬

સંયુક્ત મૌખિક ચુકાદો

(માનનીય ન્યાયમૂર્તી કુમારી હર્ષા દેવાણી – દ્વારા)

૧. અપીલકર્તા તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી એસ.એન. દિવેટિયા અને પ્રતિવાદી તરફથી વિદ્વાન વકીલ, વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એમ.આર. ભટ્ટને સાંભળ્યા. સંબંધિત પક્ષો તરફથી વિદ્વાન વકીલ દ્વારા રજૂ કરાયેલી રજૂઆતોને ધ્યાનમાં રાખીને, કોર્ટનો મત છે કે આ બાબતો પર વિચારણા જરૂરી છે, તેથી દાખલ કરવામાં આવે છે.

નીચેના મહત્વપૂર્ણ કાયદાકીય પ્રશ્નો વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થાય છે:–

(૧) હકીકતો અને કેસની પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં રાખીને, આવકવેરા અપીલ

ટ્રિબ્યુનલ આવકવેરા કમિશનર દ્વારા આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨૬૩

હેઠળ સત્તાઓના આદાનને સમર્થન આપવા માટે વાજબી હતું કે નહીં –

(૨) હકીકતો અને કેસની પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં રાખીને, આવકવેરા અપીલ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયામાં મૂકવામાં આવેલી થાપણો પર રૂ. ૧૬,૧૪,૫૭૯/- ની વ્યાજ આવક આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૮૦પી(૨)(એ)(આઈ) હેઠળ મુકિત આપવામાં આવી ન હતી તે ઠરાવવું વાજબી હતું કે નહીં – કર અપીલ નં. ૪૮૭/૨૦૧૫ માં, બીજા પ્રશ્નમાં, "૧૬,૧૪,૫૭૯" આંકડો "૩૨,૮૩,૪૧૦" દ્વારા બદલવામાં આવશે. ૧.૧ કારણ કે, સંબંધિત પક્ષોના વિદ્વાન વકીલે કેસના ગુણદોષ પર કોર્ટને વિસ્તૃત રીતે સંબોધન કર્યું હતું, તેથી પ્રવેશ તબક્કે જ અપીલોને અંતિમ સુનાવણી માટે લેવામાં આવી હતી.

૨. કરદાતાના કહેવા પર આ બંને અપીલો ૨૬ માર્ચ, ૨૦૧૫ ના રોજ આવકવેરા અપીલ ટ્રિબ્યુનલ, 'ડી' બેન્ચ, અમદાવાદ (ત્યારબાદ "ટ્રિબ્યુનલ" તરીકે ઓળખાશે) દ્વારા ITA નં. ૪૯૨/AHD/૨૦૧૪ અને ૯૦૦/AHD/૨૦૧૪ માં પસાર કરાયેલા સામાન્ય આદેશમાંથી ઉદ્ભવે છે અને તેથી, તે બંનેને એકસાથે સુનાવણી માટે લેવામાં આવ્યા હતા અને આ સામાન્ય ચુકાદા દ્વારા નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે.

૩. આકારણી વર્ષ ૨૦૦૯-૧૦ અને ૨૦૧૦-૧૧ છે. અપીલકર્તા ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ હેઠળ નોંધાયેલ સહકારી મંડળી છે. કરદાતા સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા, ગુજરાત પ્રદેશના પગારદાર વ્યક્તિઓ પાસેથી થાપણો સ્વીકારવાના હેતુથી નોંધાયેલ છે, જેનો હેતુ કરકસર પ્રોત્સાહન આપવા અને તેમને ધિરાણ સુવિધા પૂરી પાડવાનો છે. તે મુજબ, કરદાતા મંડળીએ મુદતી જમા રકમ, આવર્તિત જમા (રિકર્ડિંગ ભંડોળ), તમારા પરિવાર માટે સહાય યોજના, સભ્યો નિવૃત્તિ લાભ નિધિ વગેરે જેવી વિવિધ થાપણ યોજનાઓ શરૂ કરી છે અને તે જ સમયે, સભ્યોને ગ્રાહક માલ લોન, કાર-વાહન લોન, ખાદ્ય અનાજ લોન અને સામાન્ય હેતુ લોન વગેરે જેવી લોન આપી રહી છે.

૩.૧ અપીલકર્તાએ ૨૧ ઓગસ્ટ, ૨૦૦૯ ના રોજ આકારણી વર્ષ ૨૦૦૯-૧૦ માટે આવકનું મૂળ રિટર્ન દાખલ કર્યું હતું જેમાં આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ (ત્યારબાદ "અધિનિયમ")

તરીકે ઓળખાશે) ની કલમ ૮૦પી હેઠળ કપાતનો દાવો કર્યા પછી કુલ આવક રૂ. ૨૯,૬૯,૪૪૪/- જાહેર કરવામાં આવી હતી. આકારણી અધિકારી દ્વારા આ બાબતની ચકાસણી કરવામાં આવી હતી, જેમણે કલમ ૧૪૨(૧) હેઠળ નોટિસ દ્વારા કાયદાની કલમ ૮૦પી હેઠળ કપાતના દાવા અંગેના વાજબીપણું સહિત વિવિધ વિગતો માંગી હતી. અપીલકર્તા સોસાયટીએ ૯ મે, ૨૦૧૧ ના રોજ પોતાનો જવાબ રજૂ કર્યો હતો જેમાં તેના દ્વારા કરવામાં આવતી પ્રવૃત્તિઓની પ્રકૃતિ અને કલમ ૮૦પી હેઠળ કપાતના દાવાને પેટા-નિયમોની નકલ સાથે વર્ણવવામાં આવ્યો હતો. આકારણી અધિકારીએ ૨૪ મે, ૨૦૧૧ ના રોજ કાયદાની કલમ ૧૪૩(૩) હેઠળ આકારણી તૈયાર કરી હતી અને દાવાને સ્વીકાર્યો હતો.

૩.૨ આકારણી વર્ષ ૨૦૧૦-૧૧ માટે, અપીલકર્તાએ ૫ ઓગસ્ટ, ૨૦૧૦ ના રોજ કાયદાની કલમ ૮૦(પી)(૨)(એ)(આઈ) હેઠળ કપાતનો દાવો કર્યા પછી કુલ રૂ. ૪૩,૬૪,૮૨૮/- ની આવક શૂન્ય જાહેર કરીને તેનું મૂળ આવક રિટર્ન દાખલ કર્યું હતું. આકારણી અધિકારી દ્વારા આ બાબતની ચકાસણી કરવામાં આવી હતી, જેમણે કાયદાની કલમ ૧૪૨(૧) હેઠળ નોટિસ દ્વારા વિવિધ વિગતો માંગી હતી, જેમાં કલમ ૮૦પી હેઠળ કપાતના દાવા અંગે વાજબીપણું શામેલ હતું. અપીલકર્તા સોસાયટીએ તેના જવાબમાં તેના દ્વારા કરવામાં આવતી પ્રવૃત્તિઓની પ્રકૃતિ અને કાયદાની કલમ ૮૦પી હેઠળ કપાતના દાવા વિશે જણાવ્યું હતું. આકારણી અધિકારીએ ૫ નવેમ્બર, ૨૦૧૨ ના રોજ કાયદાની કલમ ૧૪૩(૩) હેઠળ પસાર કરેલા આદેશ દ્વારા, દાવો સ્વીકાર્યો હતો.

૩.૩ ત્યારબાદ, આવકવેરા કમિશનરે કાયદાની કલમ ૨૬૩ હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને આકારણી અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલા ઉપરોક્ત ઉલ્લેખિત આદેશોમાં સુધારો કરવાનો પ્રસ્તાવ મૂક્યો હતો, કારણ કે આકારણી વર્ષ ૨૦૦૯-૧૦ માટે સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા તરફથી રૂ. ૧૬,૧૪,૫૭૯/- ની વ્યાજ આવક અને આકારણી વર્ષ ૨૦૧૦-૧૧ માટે સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા તરફથી રૂ. ૩૨,૮૩,૪૧૦/- ની વ્યાજ આવક કાયદાની કલમ ૮૦પી(૨)(ડી) હેઠળ મુક્તિ આપવામાં આવી ન હતી. ઉપરોક્ત કારણ બતાવો અરજીના

જવાબમાં, અપીલકર્તાએ દલીલ કરી હતી કે વ્યાજની આવક વ્યવસાયિક આવક હતી અને કાયદાની કલમ ૮૦પી(૨)(એ)(આઈ) હેઠળ મુક્તિ આપવામાં આવી હતી. આવકવેરા કમિશનરને આ સમજૂતી સંતોષકારક લાગી ન હતી કારણ કે વ્યાજની આવક સહકારી બેંક પાસેથી પ્રાપ્ત થઈ નથી જેથી કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(d) હેઠળ મુક્તિ મળે અને તે વ્યવસાયિક આવક ન હોય જેથી કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) હેઠળ મુક્તિ મળે અને તેથી, આકારણી આદેશ ભૂલભરેલો અને આવક માટે પ્રતિફૂળ હોવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું. નારાજ થઈને, અપીલકર્તાએ આ બાબતોને આવકવેરા અપીલ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ અપીલમાં રજૂ કરી. ટ્રિબ્યુનલે જણાવ્યું હતું કે કરદાતા દ્વારા તેના સભ્યોને કેડિટ સુવિધાઓ આપવા પર મળેલી વ્યાજની આવક વ્યવસાયિક આવક હશે કારણ કે સોસાયટીના વ્યવસાય અને આવક વચ્ચે જોડાણ છે, જે તેના સભ્યોને કેડિટ સુવિધા આપી રહી છે પરંતુ એવું કહી શકાય નહીં કે SBI સાથે કરેલી થાપણો પર મેળવેલા વ્યાજ વચ્ચે આટલો સંબંધ છે. ટ્રિબ્યુનલનો મત હતો કે એ વાત સાચી હોઈ શકે છે કે થાપણો બેંકોમાં કરવામાં આવી હતી જેથી ભંડોળ નિષ્ક્રિય ન રહે, પરંતુ SBI માં થાપણો કરવાનો હેતુ SBI માંથી કરવામાં આવેલી થાપણ પર મળેલી વ્યાજની આવકના પાત્રને તેના સભ્યોને કેડિટ સુવિધા પૂરી પાડવાના વ્યવસાયમાંથી ઉદ્ભવતા વ્યાજમાં બદલી શકતો નથી. આ સંદર્ભમાં, ટ્રિબ્યુનલે ટોટગર્સ કો-ઓપરેટિવ સેલ્સ સોસાયટી લિમિટેડ વિરુદ્ધ આવકવેરા અધિકારી, (૨૦૧૦) ૩૨૨ ITR ૨૮૩ માં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયને ટેકો આપ્યો અને અપીલોને ફગાવી દીધી.

૪. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ શ્રી એસ.એન. દિવતિયાએ વાંધાજનક આદેશનો વિરોધ કરતા કહ્યું કે કરદાતા એ ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ હેઠળ કર્મચારી સહકારી ધિરાણ સોસાયટીની શ્રેણીમાં સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા ગુજરાત સર્કલના કર્મચારીઓ દ્વારા રચવામાં આવેલી સહકારી મંડળી છે જે બચતને પ્રોત્સાહન આપવા અને સોસાયટીના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાના હેતુથી બનાવવામાં આવી છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સોસાયટી તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ આપવા સિવાય અન્ય કોઈ પ્રવૃત્તિમાં રોકાયેલી

નથી, જેઓ સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયાના કર્મચારીઓ છે અને કરદાતા દ્વારા ઉત્પન્ન થતી આવક મુખ્યત્વે સભ્યો પાસેથી પ્રાપ્ત થાપણોની રકમ અને સભ્યોને આપવામાં આવેલી લોનની રકમના તફાવતના દરને કારણે છે. આમ, ઉત્પન્ન થતી આવક ફક્ત સભ્યો પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલા યોગદાનમાંથી હોય છે અને તે સભ્યો સિવાય અન્ય કોઈ વ્યક્તિ સાથે કોઈપણ રીતે વ્યવહાર કરતી નથી. સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા કર્મચારીઓના પગારમાંથી ફાળો કાપી લે છે અને પ્રાપ્ત થયેલ સામૂહિક ફાળો સામાન્ય રીતે દર મહિનાની પહેલી તારીખે કરદાતાને મોકલવામાં આવે છે. કર્મચારીઓને લોનની રકમ મહિનાના ચોક્કસ દિવસે (મહિનાની ૧૫મી તારીખે) આપવામાં આવે છે, દરરોજ નહીં. આ સમયગાળા દરમિયાન, કરદાતા દ્વારા એકત્રિત કરવામાં આવેલા નિષ્ક્રિય નાણાં વ્યાજ મેળવવા માટે સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયામાં જમા કરવામાં આવે છે. જ્યારે અને જ્યારે રકમની જરૂર હોય છે, ત્યારે સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયામાં જમા રકમ ફંડમાં લેવામાં આવે છે અને કરદાતાના હેતુઓ માટે ઉપયોગમાં લેવાય છે. તેથી, સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયામાં જમા રકમ વ્યવસાય દરમિયાન અને કરદાતાની પ્રવૃત્તિઓનો ભાગ છે અને તેને અલગથી જોઈ શકાતી નથી. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે ટોટગર્સ કો-ઓપરેટિવ સેલ્સ સોસાયટી લિમિટેડ વિરુદ્ધ આવકવેરા અધિકારી (સુપ્રા) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટનો નિર્ણય હાલના કેસના તથ્યો પર લાગુ થશે નહીં કારણ કે ઉપરોક્ત નિર્ણય લાગુ કરવા માટે, જરૂરી તથ્યો રેકૉર્ડ પર હોવા જોઈએ અને ઉપરોક્ત નિર્ણય લાગુ થાય તે માટે કોઈ સ્ટ્રેટ-જેકેટ ફોર્મ્યુલા નથી.

૪.૧ કર્ણાટક હાઈકોર્ટના ટુમકુર મર્યન્ડ્રસ સૌહરદા કેડિટ કોઓપરેટિવ લિમિટેડ વિરુદ્ધ ઇન્કમ ટેક્સ ઓફિસર, વોર્ડ વી, ટુમકુર, (૨૦૧૫) ૫૫ taxmann.com ૪૪૭ (કર્ણાટક) કેસમાં રિલાયન્સ મૂકવામાં આવ્યું હતું, જેમાં કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે "એટ્રિબ્યુટેબલ ટુ" શબ્દ "એટ્રિબ્યુટેડ ફોમ" શબ્દ કરતાં ચોક્કસપણે વ્યાપક છે. જ્યારે પણ વિધાનસભા મર્યાદિત અર્થ આપવા માંગતી હતી, ત્યારે તેઓએ "એટ્રિબ્યુટેડ ફોમ" શબ્દનો ઉપયોગ કર્યો છે. "એટ્રિબ્યુટેબલ" શબ્દ વ્યાપક મહત્વનો હોવાથી, વિધાનસભા દ્વારા જ્યારે પણ તેઓ વ્યવસાયના વાસ્તવિક સંચાલન સિવાય અન્ય સ્ત્રોતોમાંથી રસીદો એકત્રિત કરવાનો ઇરાદો ધરાવતા હોય ત્યારે આ શબ્દનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. એક સહકારી સંસ્થા જે

તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાનો વ્યવસાય ચલાવે છે, તે તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડીને વ્યવસાયમાંથી નફો અને નફો કમાય છે. આ રીતે મેળવેલી વ્યાજ આવક અથવા મૂડી, જો સભ્યોને તાત્કાલિક ઉધાર આપવાની જરૂર ન હોય, તો તેને નિષ્ક્રિય રાખી શકાતી નથી. જો તેઓ આ રકમ બેંકમાં વ્યાજ મેળવવા માટે જમા કરાવે છે, તો ઉપરોક્ત વ્યાજ આવક ફક્ત તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાના વ્યવસાયના નફા અથવા લાભને આભારી છે. કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે સોસાયટી વ્યવસાયિક આવક મેળવવા માટે કોઈ અલગ વ્યવસાય કરી રહી નથી. આ રીતે મેળવેલી આવક એ સહકારી મંડળી દ્વારા બેંકિંગનો વ્યવસાય ચલાવવા અથવા તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાની પ્રવૃત્તિને આભારી વ્યવસાયના નફા અથવા લાભની રકમ છે અને તે કાયદાની કલમ ૮૦ P હેઠળ કુલ કુલ આવકમાંથી બાદ કરવા માટે જવાબદાર છે. ટોટગર્સ કો-ઓપરેટિવ સેલ્સ સોસાયટી લિમિટેડ (સુપ્રા) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયના સંદર્ભમાં, કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે સુપ્રીમ કોર્ટ એક કેસનો સામનો કરી રહી હતી જ્યાં કરદાતા – સહકારી મંડળી, સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવા ઉપરાંત, તેના સભ્યો દ્વારા ઉગાડવામાં આવતી કૃષિ પેદાશોના માર્કેટિંગના વ્યવસાયમાં પણ હતી. તેના સભ્યોના કૃષિ પેદાશોના માર્કેટિંગમાંથી મળેલ વેચાણ મૂલ્ય ઘણા કિસ્સાઓમાં જાળવી રાખવામાં આવ્યું હતું. ઉપરોક્ત જાળવી રાખેલી રકમ જે તેના સભ્યોને ચૂકવવાપાત્ર હતી જેમની પાસેથી ઉત્પાદન ખરીદવામાં આવ્યું હતું, તે ટૂંકા ગાળાની ભંડોળ / સિક્યોરિટીમાં રોકાણ કરવામાં આવી હતી. કરદાતા – સોસાયટી દ્વારા રાખવામાં આવેલી આવી રકમ એક જવાબદારી હતી અને તે જવાબદારી બાજુના બેલેન્સ શીટમાં દર્શાવવામાં આવી હતી. સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે તેથી, તે હદ સુધી, આવી વ્યાજની આવક કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) અથવા કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(a)(iii) હેઠળ ઉલ્લેખિત પ્રવૃત્તિને આભારી ન કહી શકાય. તેથી, ઉપરોક્ત કેસની હકીકતોમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે મૂલ્યાંકન અધિકારી કાયદાની કલમ ૫૬ હેઠળ વ્યાજની આવક પર કર લાદવામાં યોગ્ય હતા. કોર્ટે વધુમાં અવલોકન કર્યું હતું કે સુપ્રીમ

કોર્ટે સ્પષ્ટ કર્યું હતું કે તે ઉપરોક્ત ચુકાદાને ઉપરોક્ત કેસની હકીકતો સુધી મર્યાદિત કરી રહી છે અને તેથી, તેનો મત હતો કે સુપ્રીમ કોર્ટ કોઈ કાયદો બનાવી રહી નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ઉપરોક્ત નિર્ણય વર્તમાન કેસના તથ્યોને સંપૂર્ણપણે લાગુ પડશે કારણ કે જે હકીકતલક્ષી પૃષ્ઠભૂમિમાં આ નિર્ણય આપવામાં આવ્યો હતો તે વર્તમાન કેસ જેવી જ છે.

જ.૨ ગુટ્ટીગેદરા ક્રેડિટ કો-ઓપરેટિવ સોસાયટી લિમિટેડ વિરુદ્ધ આવકવેરા અધિકારી, (૨૦૧૫) ૩૭૭ આઈટીઆર ૪૬૪ (કર્ણા) ના કેસમાં કર્ણાટક હાઈકોર્ટના નિર્ણય પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, જેમાં ઉપરોક્ત દૃષ્ટિકોણનું પુનરાવર્તન કરવામાં આવ્યું છે. બિહાર સ્ટેટ હાઉસિંગ કોઓપરેટિવ ફેડરેશન લિમિટેડ વિરુદ્ધ કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ, (૨૦૦૯) ૩૧૫ ITR ૨૮૬ ના કેસમાં પટના હાઈકોર્ટના નિર્ણય પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, જેમાં કોર્ટ એ પ્રશ્નનો સામનો કરી રહી હતી કે શું તે કેસના તથ્યો અને સંજોગોને આધારે, ટ્રિબ્યુનલ એ ઠરાવમાં સાચો હતો કે બેંક ભંડોળ પર વ્યાજ તરીકે પ્રાપ્ત રૂ. ૧૫,૯૮,૫૯૦/- ની રકમ તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાના વ્યવસાય માટે સહાયક અને આકર્ષિક નથી અને તેથી, આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) હેઠળ મુક્તિ આપવામાં આવી છે. કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે થાપણો પર મેળવેલ વ્યાજ કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) માં ઉલ્લેખિત એક અથવા વધુ પ્રવૃત્તિઓમાંથી ઉદ્ભવતું નથી, પરંતુ બેંક ભંડોળ પર કરદાતા દ્વારા મેળવેલ વ્યાજ તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાના વ્યવસાય માટે સહાયક અને આકર્ષિક છે અને તેથી, કલમ ૧૯૬૧ ની જોગવાઈઓ હેઠળ મુક્તિ આપવામાં આવી છે. કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) હેઠળ. કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે કરદાતા તેની પાસે ઉપલબ્ધ વધારાનું ભંડોળ જમા કરે છે અને તેના પર વ્યાજ મેળવે છે. કરદાતા જે પ્રવૃત્તિમાં સામેલ હોય છે તે સ્પષ્ટપણે એવી પરિસ્થિતિ બનાવે છે જ્યાં તેના માટે વધારાનું ભંડોળ ઉપલબ્ધ હોય છે જે તે બેંકમાં જમા કરે છે અને તેના પર વ્યાજ મેળવે છે. કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) ના કારણે આવા ભંડોળનું સ્થાન તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી

પાડવાના વ્યવસાય માટે આકર્ષિક અને સહાયક હોવાથી, ઉપરોક્ત જોગવાઈ હેઠળ તે મુક્ત છે. બિહાર રાજ્ય સહકારી બેંક લિમિટેડ વિરુદ્ધ આવકવેરા કમિશનર, (૧૯૬૦) ૩૯ ITR ૧૧૪ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયને ટાંકવામાં આવ્યો હતો જેમાં તેને આ રીતે રાખવામાં આવ્યું છે:

"[૯] હાલના કિસ્સામાં સહકારી મંડળી (અપીલકર્તા) એક બેંક છે. તેનો એક ઉદ્દેશ્ય બેંકિંગનો સામાન્ય વ્યવસાય ચલાવવાનો છે. અન્ય બેંકોની જેમ નાણાં તેનો સ્ટોક-ઈન-ટ્રેડ અથવા ફરતી મૂડી છે અને તેનો સામાન્ય વ્યવસાય નાણાં અને ધિરાણનો વ્યવહાર કરવાનો છે. એવું કહી શકાય નહીં કે આવી બેંકનો વ્યવસાય ફક્ત થાપણો મેળવવા અને તેના સભ્યો અથવા અન્ય સોસાયટીઓને નાણાં ઉછીના આપવાનો હોય છે જેમ કે ઉદ્દેશ્યોમાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે અને જ્યારે તે તેના નાણાં મૂકે છે જેથી તે તેના થાપણદારોની માંગને પહોંચી વળવા માટે સરળતાથી ઉપલબ્ધ થઈ શકે, જો અને જ્યારે તે ઉદ્ભવે છે, ત્યારે તે તેના બેંકિંગ વ્યવસાયને ચલાવવાનો કાયદેસર માર્ગ નથી. ૧૯૪૦-૮ માં પ્રિવી કાઉન્સિલ ITR ૬૩૫: (AIR ૧૯૪૦ PC ૨૩૦) જ્યાં સરકારી સિક્યોરિટીઝના વેચાણમાંથી નફો ઉદ્ભવ્યો હતો, જેમાં પાના ૬૪૫ (ITR ના): (AIR ના પૃષ્ઠ ૨૩૬ પર), કે સામાન્ય કિસ્સાઓમાં બેંકનો વ્યવસાય મૂળભૂત રીતે નાણાં અને ધિરાણનો વ્યવહાર કરવાનો હોય છે. થાપણદારો તેમના નાણાં બેંકમાં મૂકે છે નાના વ્યાજ દર અને તેમની માંગણીઓ ઊભી થાય ત્યારે તેને પૂર્ણ કરવા માટે બેંકે હંમેશા પૂરતી રોકડ અથવા સરળતાથી મેળવી શકાય તેવી સિક્યોરિટીઝ રાખવી પડે છે. બેંકિંગ વ્યવસાય ચલાવવામાં આ એક સામાન્ય પગલું છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, તે ખરેખર વ્યવસાય ચલાવવામાં અથવા ચલાવવામાં કરવામાં આવતી ક્રિયા છે. એવું ઉમેરી શકાય છે કે બેંકના વ્યવસાય ચલાવવાનો બીજો રસ્તો એ છે કે તેના ભંડોળને અન્ય બેંકોમાં ડિપોઝિટમાં રાખવું અને તે પણ તેના પર કરવામાં આવતી માંગણીઓને પૂર્ણ કરવી. જોકે, એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે તાત્કાલિક કિસ્સામાં પૈસા લાંબા ગાળાની થાપણો પર ઇમ્પીરીયલ બેંકમાં જમા કરવામાં આવ્યા હતા કારણ કે તે એક વર્ષ માટે જમા કરવામાં આવ્યા હતા અને સમયાંતરે એક વર્ષ માટે પણ નવીકરણ કરવામાં આવ્યા હતા; પરંતુ ખાતાઓ દ્વારા દર્શાવ્યા મુજબ, આ થાપણો ટૂંકા અંતરાલો પર ચૂકવવામાં આવતી હતી અને જો કોઈ જરૂર ઊભી થઈ હોત તો અપીલકર્તાને ઉપલબ્ધ હોત.

[૧૦] ટ્રિબ્યુનલ અને હાઈકોર્ટ બંને દ્વારા 'સરપ્લસ' શબ્દના ઉપયોગ પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો અને અમારી સમક્ષ એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે 'બેંકનો

વ્યવસાય' શીર્ષક હેઠળના પેટા-નિયમોમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે, જ્યારે બેંકના વ્યવસાય માટે બિહાર અધિનિયમની કલમ ૧૯ (બાય-નિયમોના કલમ ૪ III (1)) માં ઉલ્લેખિત એક અથવા વધુ રીતે વધારાના ભંડોળનું રોકાણ કરી શકે છે. બિહાર અધિનિયમની કલમ ૧૯ માં જોગવાઈ મુજબ રોકાણ કરાયેલ ભંડોળ સરપ્લસ હશે કે નહીં તે આ કેસમાં નિર્ણય માટે ઉદ્ભવતું નથી, પરંતુ એવું દર્શાવવામાં આવ્યું નથી કે અન્ય બેંકોમાં જમા કરાયેલા નાણાં તે પેટા-નિયમમાં 'સરપ્લસ' હતા જેથી તેને બેંકિંગ વ્યવસાયનો હિસ્સો બનાવી શકાય. જેમ આપણે ઉપર નિર્દેશ કર્યો છે તેમ, બેંકિંગ વ્યવસાય ચલાવવાની એક સામાન્ય રીત એ છે કે નાણાં સરળતાથી ઉપલબ્ધ હોય અને તે બેંકના વ્યવસાય ચલાવવાની પદ્ધતિનો એટલો જ ભાગ છે જેટલો થાપણો પ્રાપ્ત કરવા અથવા નાણાં ઉધાર આપવા અથવા સો ડોલરમાં ડિસ્કાઉન્ટ આપવા અથવા ડિમાન્ડ ડ્રાફ્ટ જારી કરવા. આ રીતે ફરતી મૂડીનો ઉપયોગ થાય છે અને તે બેંકના વ્યવસાયનો સામાન્ય માર્ગ છે. હાલના કિસ્સામાં થાપણોના રૂપમાં મૂકેલા નાણાં અપીલકર્તાની ફરતી મૂડીનો ભાગ બનવાનું બંધ કરશે નહીં અને ન તો તે તેના બેંકિંગ વ્યવસાયનો ભાગ બનવાનું બંધ કરશે. તેમાંથી વહેતું વળતર તેના વ્યવસાયમાંથી તેના નફાનો ભાગ બનશે. વ્યાપારી અર્થમાં, કંપનીના ડિરેક્ટરો બેંકને રોકાણ કરવા માટે બંધાયેલા છે જે તેમને પૈસા નિષ્ક્રિય રહેવા દેવાને બદલે વ્યાજ મેળવે છે. એવું કહી શકાય નહીં કે બેંકના ભંડોળ જે ઉધાર લેનારાઓને ઉછીના આપવામાં આવ્યા ન હતા પરંતુ નિષ્ક્રિય રહેવાને બદલે નફામાં વધારો કરવા માટે બીજી બેંકમાં થાપણોના રૂપમાં મૂકવામાં આવ્યા હતા તે બેંકના સ્ટોક-ઇન-ટ્રેડનો ભાગ બન્યા નથી, અથવા તેમાંથી ઉદ્ભવતા વ્યાજ તેના વ્યવસાયિક નફાનો ભાગ બન્યા નથી. પેટા-નિયમો હેઠળ અપીલકર્તા બેંકનો એક ઉદ્દેશ્ય બેંકિંગનો સામાન્ય વ્યવસાય ચલાવવાનો છે અને તેથી સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમને આધીન, તેણે સામાન્ય બેંકોની જેમ જ તેનો વ્યવસાય ચલાવવાનો છે. એવું ઉમેરી શકાય છે કે આવકવેરા કાયદાની કલમ ૬ હેઠળના વિવિધ શીર્ષકો અને આ વિવિધ શીર્ષકોને લાગુ પડતા તે કાયદાની જોગવાઈઓ પરસ્પર વિશિષ્ટ છે. કલમ ૧૨ એક અવશેષ કલમ છે અને જ્યાં સુધી પહેલાના શીર્ષકોને બાકાત ન રાખવામાં આવે ત્યાં સુધી તે અમલમાં આવતી નથી: આવકવેરા કમિશનર વિ. બસંત રાય તપ્ત સિંહ, ૧૯૩૩-૧ ITR ૧૯૭ પૃષ્ઠ ૨૦૧ પર: (AIR ૧૯૩૩ PC ૧૮૦, ૧૮૨)."

૩૩૬ ITR ૫૧૬ ના કેસમાં આંધ્રપ્રદેશ હાઈકોર્ટના નિર્ણય પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, આ દરખાસ્ત માટે કે જ્યાં સુધી થાપણોમાંથી મળેલા વ્યાજનો સંબંધ છે, કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) કોઈ ફરક પાડતી નથી અને ઉક્ત જોગવાઈની ભાષાને ધ્યાનમાં રાખીને કોઈ મર્યાદા વાંચવી શક્ય નથી. "બેંકિંગના કોઈપણ અથવા વધુ વ્યવસાયને આભારી" દરેક આવક કુલ કુલ આવકમાંથી બાદ કરવામાં આવશે. આવકવેરા કમિશનર— III વિરુદ્ધ બરોડા પીપલ્સ કો-ઓપ. બેંક લિમિટેડ, (૨૦૦૬) ૨૮૦ ITR ૨૮૨ ના કેસમાં આ કોર્ટના નિર્ણયને આ દરખાસ્ત માટે ટાંકવામાં આવ્યો હતો કે એક સહકારી મંડળી કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(i) હેઠળ કપાતનો દાવો કરે છે તેવા કેસની તપાસ કરતી વખતે, વ્યક્તિએ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે જોગવાઈ કઈ ઉદ્દેશ્ય સાથે રજૂ કરવામાં આવી છે એટલે કે. દેશના આર્થિક જીવનમાં સહકારી ક્ષેત્રના વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવા અને પ્રોત્સાહન આપવા માટે અને સરકારની જાહેર કરેલી નીતિના અનુસંધાનમાં. કલમ ૮૦ P મુજબ, વ્યવસાયનો નફો અને લાભ કોઈપણ એક અથવા વધુ ચોક્કસ પ્રવૃત્તિઓને આભારી હોવો જોઈએ.

૪.૪ કાયદાની કલમ ૨૬૩ હેઠળ જારી કરાયેલી નોટિસનો ઉલ્લેખ કરતા, એ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો કે અપીલકર્તા કાયદાની કલમ ૮૦પી(૨)(ડી) હેઠળ મુક્તિ માટે હકદાર નથી તે આધાર પર તે જારી કરવામાં આવ્યું છે, જ્યારે હકીકતમાં અપીલકર્તાએ કલમ ૮૦પી(૨)(ડી) હેઠળ કપાતનો દાવો કર્યો નથી પરંતુ કાયદાની કલમ ૮૦પી(૨) (એ)(આઈ) હેઠળ કપાતનો દાવો કર્યો છે. આવકવેરા કમિશનર વિરુદ્ધ ડીએન દોસાણી, (૨૦૦૬) ૨૮૦ આઈટીઆર ૨૭૫ ના કેસમાં આ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, કારણ કે સીઆઈટી કોઈપણ આદેશ પસાર કરી શકે તે પહેલાં, તેણે કરદાતાને સાંભળવાની તક આપવી પડશે અને ત્યારબાદ ઓછામાં ઓછું પ્રથમ દ્રષ્ટિએ નોંધવું પડશે કે આકારણી અધિકારીનો આદેશ ખોટો છે કારણ કે તે મહેસૂલના હિતોને નુકસાન પહોંચાડે છે. કરદાતાને સુનાવણીની તક આપવાની જરૂરિયાત એ સરળ કારણસર છે કે કરદાતા કાયદા હેઠળની કાર્યવાહીના રેકૉર્ડની તપાસ પર રચાયેલી CIT ની

માન્યતાને રદિયો આપી શકે છે, એટલે કે, કરદાતા એ નિર્દેશ કરવાની સ્થિતિમાં હોઈ શકે છે કે આકારણીનો આદેશ ન તો ભૂલભરેલો છે કે ન તો મહેસૂલના હિત માટે પ્રતિકૂળ છે, અથવા જો તે ભૂલભરેલો હોય, તો પણ તે મહેસૂલના હિત માટે પ્રતિકૂળ નથી, અથવા તે ભૂલભરેલો ન પણ હોઈ શકે, ભલે તે મહેસૂલના હિત માટે પ્રતિકૂળ હોય. તેથી, જે ક્ષણે મહેસૂલનો દાવો સ્વીકારવામાં આવે છે કે નવા મૂલ્યાંકનમાં, આકારણી અધિકારી એવી વસ્તુઓની તપાસ કરવાનો હકદાર છે જે કલમ ૨૬૩ કાર્યવાહીનો ભાગ ન હતી, તે ક્ષણે કરદાતાને સાંભળવાની તક આપ્યા પછી કાયદાની કલમ ૨૬૩ હેઠળ આદેશ ઘડવાની વૈધાનિક જરૂરિયાત નાબૂદ થઈ જાય છે અથવા બિનજરૂરી બની જાય છે. કોર્ટે ઠરાવ્યું કે કાયદાની કલમ ૨૬૩(૧) ના સ્પષ્ટ વાંચન પર, એ સ્પષ્ટ છે કે CIT કરદાતાને સાંભળવાની તક આપ્યા વિના આકારણી આદેશના કોઈપણ વધારાના મુદ્દા અથવા ભાગને ભૂલભરેલો અને મહેસૂલના હિતોને પ્રતિકૂળ ગણાવી શકે નહીં. તેથી, CIT પોતે જે કરી શક્યું ન હોત, તે કાયદાની કલમ ૨૬૩ હેઠળ આદેશને અમલમાં મૂકતી વખતે આકારણી અધિકારી દ્વારા કરવાની મંજૂરી આપી શકાતી નથી. શ્રી દિવતિયાએ વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે આમ, આવકવેરા કમિશનરને સુનાવણીની તક આપવી જરૂરી છે અને તે મુદ્દા પર, કરદાતાને સાંભળવું જોઈએ. કાયદાની કલમ ૨૬૩ હેઠળ પસાર કરાયેલા આદેશના ફક્ત ૮ નો ઉલ્લેખ કરીને, એ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો કે કલમ ૮૦ P(૨) (a)(i) હેઠળ સુનાવણીની કોઈ તક આપવામાં આવી નથી અને સુનાવણી ફક્ત કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(d) ના સંદર્ભમાં જ આપવામાં આવી છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે આવકવેરા કમિશનરે કાયદાની કલમ ૨૬૩ હેઠળ નોટિસ જારી કરતી વખતે કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) ના સંદર્ભમાં અધિકારક્ષેત્ર સ્વીકાર્યું ન હતું, પરંતુ ફક્ત કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(d) મુજબ જ કર્યું હતું. આમ, ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ એકમાત્ર પ્રશ્ન એ હતો કે શું કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(d) નું ઉલ્લંઘન થયું છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ટોટગર્સ કોઓપરેટિવ સેલ્સ સોસાયટી લિમિટેડ (સુપ્રા) માં, પ્રશ્ન એ હતો કે શું આવક કાયદાની કલમ ૫૬ હેઠળ આકારણીપાત્ર હતી, જે હાલના

કેસમાં નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે વાંધાજનક આદેશમાં એવો કોઈ તારણો નથી કે વ્યાજની આવકને કાયદાની કલમ ૫૬ હેઠળ અન્ય સ્ત્રોતોમાંથી થતી આવક તરીકે ગણવામાં આવે. કાયદાની કલમ ૨૬૩ હેઠળ કારણ બતાવો નોટિસનો ઉલ્લેખ કરતા, એ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો કે એવો કોઈ સહેજ પણ સંકેત નથી કે કલમ ૫૬ હેઠળ આવક પર અન્ય સ્ત્રોતોમાંથી થતી આવક તરીકે કર લાદવાની માંગ કરવામાં આવી છે. આમ, આવકવેરા કમિશનર દ્વારા એવો કોઈ તારણો આપવામાં આવ્યો નથી કે આ આવક અન્ય સ્ત્રોતોમાંથી છે અને ન તો ટ્રિબ્યુનલે આવી કોઈ તારણો આપ્યો છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે બેંકના કિસ્સામાં જે વ્યવસાયિક વિચારણા થાય છે તે જ ક્રેડિટ સોસાયટીના કેસને સંચાલિત કરશે.

૪.૫ અપીલકર્તા સોસાયટીના પેટા-નિયમ ૭ નો સંદર્ભ આપીને એ દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે વ્યાજની આવક સોસાયટીના કોર્પસનો એક ભાગ છે અને જ્યારે કોર્પસનું રોકાણ કરવામાં આવે છે, ત્યારે ટોટગર્સ કો-ઓપરેટિવ સેલ્સ સોસાયટી લિમિટેડ (સુપ્રા) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટનો નિર્ણય લાગુ પડશે નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે વ્યાજની આવક અપીલકર્તાની ક્રેડિટ સુવિધા પૂરી પાડવાની મુખ્ય પ્રવૃત્તિ સાથે આનુષંગિક છે અને સુપ્રીમ કોર્ટના ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં, 'આનુષંગિક' શબ્દ વિચારણા માટે આવ્યો ન હતો. કમિશનર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સ વિરુદ્ધ જાફરી મોમિન વિકાસ કો-ઓપના કેસમાં આ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો. ક્રેડિટ સોસાયટી લિ. (૨૦૧૪) ૩૬૨ ITR ૩૩૧, જેમાં કોર્ટે એ પ્રશ્નનો જવાબ આપવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું કે શું ટ્રિબ્યુનલ કલમ ૮૦પી(૨)(એ)(આઈ) હેઠળ કરદાતાની સોસાયટીને કપાતની મંજૂરી આપવામાં સાચી હતી, ભલે તે કલમ ૮૦પી(૪) અને કલમ ૨(૨૪) (viiia) હેઠળ આવરી લેવામાં આવી હતી, જે તેના સભ્ય સાથે સહકારી સોસાયટી દ્વારા થતી આવક છે - કોર્ટે, ૯.૫.૨૦૦૭ ના ૨૦૦૭ ના પરિપત્ર નં. ૧૩૩ ના આધારે CBDT દ્વારા જારી કરાયેલ સ્પષ્ટતાને ધ્યાનમાં રાખીને, ઠરાવ્યું કે કલમ ૮૦પીની પેટા કલમ (૪) એવા કરદાતાને લાગુ પડશે નહીં જે સહકારી બેંક નથી. કોર્ટે તે મુજબ આવકના દાવાને સ્વીકાર્યો નહીં કે

કલમ ૮૦પી(૪) ફક્ત તેમાં સમાવિષ્ટ વર્ણનને પૂર્ણ કરતી સહકારી બેંકો સિવાયની સહકારી બેંકોને જ નહીં, પરંતુ ક્રેડિટ સોસાયટીઓને પણ બાકાત રાખશે, જે સહકારી બેંકો નથી. કોર્ટે ઠરાવ્યું કે તેની સામેના કેસમાં પ્રતિવાદી કરદાતા સ્વીકાર્ય રીતે ક્રેડિટ કો-ઓપરેટિવ બેંક નહીં પરંતુ ક્રેડિટ કો-ઓપરેટિવ સોસાયટી હતો અને તેથી, કલમ ૮૦ P ની કલમ ૮૦ P(૪) ની બાકાત કલમ લાગુ પડશે નહીં.

૪.૬ નિષ્કર્ષમાં, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે કરદાતાની તરફેણમાં અને મહેસૂલ વિરુદ્ધ પ્રશ્નોના જવાબ આપીને અપીલોને મંજૂરી આપવી જોઈએ.

૫. અપીલનો વિરોધ કરતા, પ્રતિવાદીના વિદ્વાન વકીલ, પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એમ.આર. ભટ્ટે રજૂઆત કરી હતી કે સભ્યો પાસેથી તેમને આપવામાં આવતી ક્રેડિટ સુવિધાઓ માટે મળેલ વ્યાજ જ અપીલકર્તાની પ્રવૃત્તિઓને કારણે વ્યવસાયના નફા અને લાભના અભિવ્યક્તિના દાયરામાં આવશે. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અપીલકર્તા માટે બેંકમાં વધારાના ભંડોળનું રોકાણ કરવું અને તેના પર વ્યાજ મેળવવું ખુલ્લું છે, પરંતુ આનો અપીલકર્તાની પ્રવૃત્તિઓ સાથે કોઈ સીધો કે નજીકનો સંબંધ નથી, અને તેથી અપીલકર્તા આવી આવકના સંદર્ભમાં કાયદાની કલમ ૮૦પી(૨) ના લાભ માટે હકદાર રહેશે નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે કાયદાની કલમ ૮૦પી(૨) હેઠળ કપાતનો લાભ મેળવવાના હેતુ માટે, આવી રકમ સહકારી બેંકોમાં રોકાણ કરવી પડશે, જે કિસ્સામાં તે કાયદાની કલમ ૮૦પી(૨)(ડી) ના દાયરામાં આવશે.

૫.૧ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ક્રેડિટ કોઓપરેટિવ સોસાયટીના કિસ્સામાં, આવી પ્રવૃત્તિમાંથી મેળવેલી આવક જ મુક્તિ છે. હાલના કેસના તથ્યોને જાહેર કરતા એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે કરદાતાને સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા પાસેથી વ્યાજ મળ્યું હતું જે સહકારી સોસાયટી નથી અને આવા વ્યાજને ક્રેડિટ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાથી મેળવેલું કહી શકાય નહીં, તેથી, ટોટગર્સ કો-ઓપરેટિવ સેલ્સ સોસાયટી લિમિટેડ (સુપ્રા) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટનો નિર્ણય, જ્યાં સુધી યોગ્યતાનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી હાલના કેસના તથ્યોને

સ્પષ્ટપણે લાગુ પડશે. બેંગલોર ક્લબ વિરુદ્ધ આવકવેરા કમિશનર અને વર્ષ, ૨૦૧૩ (૩૫૦) ITR ૫૦૯ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો જેમાં સુપ્રીમ કોર્ટે પરસ્પરતાની વિભાવના સમજાવી છે અને ઉપરોક્ત કેસના તથ્યોમાં, એવું ઠરાવ્યું હતું કે વ્યવસ્થામાં ફાળો આપનારાઓ અને સહભાગીઓ વચ્ચે સંપૂર્ણ ઓળખનો અભાવ હતો. સરપ્લસ ફંડના નિર્માણના તબક્કા સુધી, સેટઅપ પરસ્પરતા જેવું જ હતું. બેંકો અને ક્લબો દ્વારા રચાયેલી બંધ સર્કિટમાં નાણાંનો પ્રવાહ જળવાઈ રહ્યો હતો અને તે હદ સુધી, આ પરસ્પર સમજણ ન ધરાવતા કોઈપણ વ્યક્તિને આ વ્યવસ્થાનો લાભ મળ્યો ન હતો. જો કે, આ ભંડોળ બેંકોમાં ફિક્સ્ડ ડિપોઝિટમાં મૂકવામાં આવતાની સાથે જ, વાણિજ્યિક બેંકિંગ કામગીરીના સંપર્કને કારણે બેંકો અને ક્લબ વચ્ચેના ભંડોળના બંધ પ્રવાહમાં વિચલનોનો સામનો કરવો પડ્યો. તેમના બેંકિંગ વ્યવસાય દરમિયાન, સભ્ય બેંકો તેમના ગ્રાહકોને લોન આપવા માટે આવી થાપણોનો ઉપયોગ કરતી હતી. તેથી, તે કિસ્સામાં, પરસ્પર ભંડોળ સાથે, સભ્ય બેંકો પરસ્પર બહારના તૃતીય પક્ષો સાથે વાણિજ્યિક કામગીરીમાં રોકાયેલી હતી, પરસ્પરની ગુપ્તતાને તોડી નાખતી હતી અને પરિણામે, પ્રથમ શરત દ્વારા ફરજિયાત યોગદાન આપનારાઓ અને સહભાગીઓ વચ્ચેની એકથી એક ઓળખનું ઉદ્ધંધન કરતી હતી. કોર્ટનો મત હતો કે પરસ્પરતાના દાવા માટેની પ્રથમ શરત સંતોષાતી નથી. કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે બીજી શરત માંગ કરતી હતી કે પરસ્પરતાના સિદ્ધાંત પર કરમાંથી મુક્તિનો દાવો કરવા માટે, વધારાના ભંડોળનો વ્યવહાર ક્લબના ઉદ્દેશ્યને આગળ વધારવામાં હોવો જોઈએ જે ત્યાં કેસ નહોતો. કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે તે કિસ્સામાં, વધારાના ભંડોળનો ઉપયોગ ક્લબના સભ્યો માટે કોઈ ચોક્કસ સેવા, માળખાગત સુવિધા, જાળવણી અથવા અન્ય કોઈ સીધા લાભ માટે કરવામાં આવતો ન હતો. જ્યારે સભ્ય બેંકોએ તેને તૃતીય પક્ષોના નિકાલ પર મૂક્યું ત્યારે આ પરસ્પર સમજૂતીમાંથી લેવામાં આવ્યા હતા, આમ, બેંક અને બેંકના ગ્રાહકો વચ્ચે એક સ્વતંત્ર કરાર શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો, જે તૃતીય પક્ષ હતો, જે પરસ્પર સમજૂતીથી વાકેફ ન હતો. આ કરારમાં ક્લબ અને તેના સભ્યો વચ્ચે નિકટતાની ડિગ્રીનો

અભાવ હતો જે દૂરના અને પરોક્ષ રીતે કલબને લાભ આપી શકે છે, તેમ છતાં, તેને તેના ઉદ્દેશ્યોને પ્રાપ્ત કરવા માટે કલબની પ્રવૃત્તિ તરીકે વર્ગીકૃત કરી શકાતી નથી. શ્રી ભટ્ટે રજૂઆત કરી હતી કે કાયદાની કલમ ૮૦ P પરસ્પરની વિભાવના પર આધારિત છે અને તે મુજબ સોસાયટી દ્વારા તેના સભ્યો પાસેથી મેળવેલી કોઈપણ આવકને મુક્તિ આપે છે અને, તેથી ઉપરોક્ત નિર્ણય હાલના કેસના તથ્યોને સંપૂર્ણપણે લાગુ પડશે અને બેંકોમાં જમા કરાવેલા ભંડોળમાંથી મળેલા વ્યાજમાં અપીલકર્તા અને તેના સભ્યો વચ્ચે નિકટતાનો અભાવ હતો અને તેથી, તેને અપીલકર્તાની તેના ઉદ્દેશ્યોને પ્રાપ્ત કરવામાં રહેલી પ્રવૃત્તિ તરીકે વર્ગીકૃત કરી શકાતી નથી જેથી તે કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) ના દાયરામાં આવે.

૫.૨ આવકવેરા કમિશનરે કાયદાની કલમ ૮૦પી(૨) (ડી) હેઠળ જ અધિકારક્ષેત્ર સંભાળ્યું હોવાની દલીલના સંદર્ભમાં, કાયદાની કલમ ૨૬૩ હેઠળના આદેશનો ઉલ્લેખ કરીને, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે આવકવેરા કમિશનર સ્પષ્ટ છે કે કરદાતા કાયદાની કલમ ૮૦પી(૨) ની કલમ (એ) અથવા કલમ (ડી) હેઠળ પાત્ર નથી. ટોટગર્સ કો-ઓપરેટિવ સેલ સોસાયટી લિમિટેડ વિરુદ્ધ આવકવેરા અધિકારી, (૨૦૧૦) ૩૨૨ આઈટીઆર ૨૭૨ (કર્ણા) ના કેસમાં કર્ણાટક હાઈકોર્ટના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો, જેથી તે કેસમાં સંકળાયેલા વિવાદની પ્રકૃતિ દર્શાવી શકાય. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે તે કિસ્સામાં, કોર્ટ કરદાતા સોસાયટીની બે પ્રવૃત્તિઓથી ચિંતિત હતી: (i) તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધા પૂરી પાડવા માટે, અને (ii) તેના સભ્યોની કૃષિ પેદાશોનું વેચાણ કરવા માટે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા તારણો પણ બે પ્રવૃત્તિઓ સાથે સંબંધિત છે અને તેથી, એમ કહેવું કે સુપ્રીમ કોર્ટ ફક્ત માર્કેટિંગ ઉત્પાદનના સરપ્લસ સાથે સંબંધિત હતી તે સાચું નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ચુકાદાને તે કેસના તથ્યો સુધી મર્યાદિત રાખવા અંગેનું અવલોકન એ છે કે કરદાતા બેંકિંગ વ્યવસાયમાં ન હતો અને આ સંદર્ભમાં અગાઉના તમામ નિર્ણયો બેંકિંગ વ્યવસાયને લગતા હતા. વિદ્વાન વકીલના મતે, તુમકુર મર્ચન્ટ્સ સૌહરદા ક્રેડિટ

કોઓપરેટિવ લિમિટેડ (સુપ્રા) ના કેસમાં કર્ણાટક હાઇકોર્ટનો નિર્ણય સુપ્રીમ કોર્ટના ઉપરોક્ત નિર્ણયના ખોટા વાંચન પર આધારિત છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે બેંગ્લોર કલબ (સુપ્રા) ના કિસ્સામાં પણ જ્યાં પરસ્પરતાનો સિદ્ધાંત લાગુ પડતો હતો, ત્યાં આવી વ્યાજ આવકને મંજૂરી આપવામાં આવી નથી.

૫.૩ અપીલકર્તા વતી ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલના સંદર્ભમાં કે આવકવેરા કમિશનર કાયદાની કલમ ૨૬૩ હેઠળ જારી કરાયેલ નોટિસના અવકાશની બહાર ગયા છે, અપીલકર્તા વતી ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ કરવામાં આવેલી રજૂઆતોનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો, જેમાં રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે રજૂઆતો યોગ્ય છે અને આવકવેરા કમિશનર કાયદાની કલમ ૨૬૩ હેઠળ જારી કરાયેલ નોટિસના અવકાશની બહાર ગયા છે તેવી કોઈ દલીલ ઉઠાવવામાં આવી નથી. માલાબાર ઈન્ડસ્ટ્રિયલ કંપની લિમિટેડ વિરુદ્ધ આવકવેરા કમિશનર, કેરળ, ૨૦૦૦ (૨૪૩) ITR ૮૩ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, જેમાં કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે હકીકતોની ખોટી ધારણા અથવા કાયદાનો ખોટો ઉપયોગ ઓર્ડરની ભૂલભરેલી હોવાની જરૂરિયાતને પૂર્ણ કરશે. તે જ શ્રેણીમાં કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો લાગુ કર્યા વિના અથવા મનનો ઉપયોગ કર્યા વિના પસાર કરાયેલા આદેશો શામેલ છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે હાલના કેસની હકીકતોમાં, આકારણી અધિકારીએ સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયામાં જમા કરાયેલા ભંડોળમાંથી મેળવેલા વ્યાજના દાવા પર પોતાનું મન લગાવ્યું નથી અને તેથી, આ આદેશ મન લગાવ્યા વિનાના દોષથી પીડાય છે.

૫.૪ આવકવેરા કમિશનર વિરુદ્ધ ડી.એન. દોસાણી (સુપ્રા) ના કેસમાં આ કોર્ટના નિર્ણયના સંદર્ભમાં, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે આ જ બાબત હાલના કેસના તથ્યો પર લાગુ પડશે નહીં, કારણ કે, તે કેસના તથ્યોમાં, કાયદાની કલમ ૨૬૩ હેઠળ આપેલા આદેશ અનુસાર, આકારણી અધિકારી ઉપરોક્ત આદેશના અવકાશથી ઘણી આગળ વધી ગયા હતા, જ્યારે આ કિસ્સામાં કાર્યવાહી કાયદાની કલમ ૨૬૩ હેઠળ આવકવેરા કમિશનર દ્વારા આપવામાં આવેલા આદેશમાંથી ઉદ્ભવે છે. તે મુજબ, એવી વિનંતી કરવામાં આવી

હતી કે યોગ્યતાઓ વિનાની અપીલોને ફગાવી દેવામાં આવે અને પ્રશ્નોના જવાબ મહેસૂલની તરફેણમાં આપવા જરૂરી છે.

૬. આ અપીલોમાં વિચારણા માટે ઉદભવતો ટૂંકો પ્રશ્ન એ છે કે શું અપીલકર્તા સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયામાં મૂકેલી થાપણો પર મળેલા વ્યાજના સંદર્ભમાં કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) હેઠળ કપાતનો દાવો કરવા માટે હકદાર છે ?

૭. મુદ્દામાં વિવાદને સમજવાના હેતુસર, ચોક્કસ હકીકતોનો સંદર્ભ લેવો જરૂરી બની શકે છે. કેસનો રેકૉર્ડ દર્શાવે છે કે આકારણી વર્ષ ૨૦૦૯-૧૦ માટે આકારણી કાર્યવાહી દરમિયાન, આકારણી અધિકારીએ ૨૦ એપ્રિલ, ૨૦૧૧ ના રોજ કાયદાની કલમ ૧૪૨(૧) હેઠળ નોટિસ જારી કરી હતી જેમાં નીચેની વિગતો સહિત વિવિધ વિગતો માંગવામાં આવી હતી:

"૧૦. કૃપા કરીને મારા દ્વારા IT એક્ટ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૮૦ P હેઠળ કપાતના દાવાને યોગ્ય ઠેરવો."

ઉપરોક્ત નોટિસના જવાબમાં, અપીલકર્તાએ ૯ મે, ૨૦૧૧ ના રોજ આપેલા જવાબમાં, અન્ય બાબતોની સાથે, આ રીતે રજૂ કર્યું:-

"૨. કરદાતાનું બંધારણ એક સહકારી મંડળીનું છે જે સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા, અમદાવાદ સર્કલના કર્મચારીઓ દ્વારા સોસાયટીના સભ્યોના હેતુ અને લાભ માટે રચાયેલ છે અને ગુજરાત સહકારી મંડળી અધિનિયમ ૧૯૬૧ હેઠળ કર્મચારી સહકારી મંડળી હેઠળ સોસાયટીના સભ્યોની બચત વધારવાના હેતુથી નોંધાયેલ છે. સોસાયટીનું અધિકારક્ષેત્ર SBI ગુજરાત સર્કલ સુધી મર્યાદિત છે. સોસાયટીનો મુખ્ય ઉદ્દેશ સભ્યો પાસેથી માસિક ધોરણે SBI પાસેથી મળતા તેમના પગારમાંથી ફાળો મેળવવાનો છે. સભ્યોએ નિશ્ચિત રકમ ચૂકવીને સોસાયટીની શેર મૂડીમાં સબસ્ક્રાઇબ કરવાનું છે અને તેમને શેર ફાળવવામાં આવ્યા છે.

આ રીતે પ્રાપ્ત થયેલા ભંડોળમાંથી, શેર મૂડી દ્વારા અને સભ્યો પાસેથી તેમના પગારમાંથી માસિક કપાત દ્વારા ફાળો, સોસાયટી સભ્યોને તેમની જરૂરિયાતો અનુસાર લોન આપી રહી છે. સમગ્ર પ્રવૃત્તિ વાર્ષિક સત્રમાં સભ્યો દ્વારા ચૂંટાયેલા ડિરેક્ટર બોર્ડ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવે છે. સામાન્ય સભા. બોર્ડના બધા સભ્યો માનદ સભ્યો છે અને તેઓ સોસાયટીના ભંડોળમાંથી કોઈ

મહેનતાણું અને લાભ મેળવતા નથી. સોસાયટી દ્વારા ઉત્પન્ન થતી આવક મુખ્યત્વે સભ્યો પાસેથી મળેલી થાપણોની રકમ અને સભ્યોને આપવામાં આવેલી લોનની રકમના તફાવતના દરને કારણે થાય છે. આમ, ઉત્પન્ન થતી આવક ફક્ત સભ્યોના યોગદાનમાંથી થાય છે. સોસાયટી સભ્યો સિવાય અન્ય કોઈ વ્યક્તિ સાથે કોઈપણ રીતે વ્યવહાર કરતી નથી. સોસાયટીનો ૩૨ વર્ષનો ટ્રેક રેકૉર્ડ છે અને તેણે શેર મૂડી અનામત અને સભ્યો પાસેથી થાપણો દ્વારા પૂરતું ભંડોળ એકઠું કર્યું છે. ઉપરોક્ત ભંડોળમાંથી, સોસાયટી સમયાંતરે સોસાયટીના બોર્ડ દ્વારા નક્કી કરાયેલા નિર્ણય મુજબ તેમના સભ્યોને વિવિધ પ્રકારની લોન આપે છે."

૭ . મુદ્દા નં. ૨ માં ઉલ્લેખ કર્યા મુજબ, સોસાયટીની પ્રાથમિક પ્રવૃત્તિ સભ્યોને લોન આપવાની અને સભ્યો પાસેથી થાપણો મેળવવાની છે. સોસાયટીની મુખ્ય આવક વ્યાજની આવક છે. અમે નફા અને નુકસાન ખાતાની નકલનો ઉલ્લેખ કરીએ છીએ જે સભ્યોને આપવામાં આવેલી વિવિધ લોન દ્વારા સોસાયટીને મળેલા વ્યાજની રકમ અને રોકાણ પર મળેલા વ્યાજને સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે."

"૧૦. અમે મુદ્દા નં. ૨ માં ઉલ્લેખ કરીએ છીએ, જેમાં કરદાતા દ્વારા કરવામાં આવતી પ્રવૃત્તિ, જેમાં સમગ્ર આવક સોસાયટી દ્વારા તેમના પોતાના સભ્યો પાસેથી મળેલા યોગદાનમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે અને કરદાતા સોસાયટીએ અન્ય કોઈ બાહ્ય પક્ષ સાથે વ્યવહાર કરવા અથવા અન્ય કોઈપણ પ્રવૃત્તિ સિવાય કોઈ આવક મેળવી નથી. તેથી કરદાતા સોસાયટીએ સમગ્ર આવકને IT કાયદાની કલમ ૮૦ પી હેઠળ મુક્તિ તરીકે દાવો કર્યો છે."

આમ, અપીલકર્તાનો કેસ એવો હતો કે આવક ફક્ત સભ્યોના યોગદાનથી થાય છે અને સોસાયટી સભ્યો સિવાય અન્ય કોઈ વ્યક્તિ સાથે કોઈપણ રીતે વ્યવહાર કરતી નથી. જવાબના ફરરા ૧૦ માં, અપીલકર્તા એ હકીકત વિશે ચોક્કસ અને સ્પષ્ટ છે કે આખી આવક સોસાયટી દ્વારા તેમના પોતાના સભ્યો પાસેથી મળેલા યોગદાનથી ઉત્પન્ન થાય છે અને કરદાતા સોસાયટીએ કોઈપણ બહારના પક્ષ અથવા અન્ય પ્રવૃત્તિ સાથે વ્યવહાર કરવા સિવાય કોઈ આવક મેળવી નથી. તેથી, કરદાતાએ આવકવેરા કાયદાની કલમ ૮૦ P હેઠળ મુક્તિ પ્રાપ્ત તરીકે સંપૂર્ણ આવકનો દાવો કર્યો છે.

૮. એ નોંધવું યોગ્ય રહેશે કે સમગ્ર જવાબમાં, કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) હેઠળ મુકિતનો દાવો કરવામાં આવ્યો હોવાનો કોઈ દાવો નથી. આકારણી કાર્યવાહીના નિષ્કર્ષ સુધી, અપીલકર્તાનો અભિપ્રાય એ હતો કે કાયદાની કલમ ૮૦ P હેઠળ આવી મુકિતનો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો, તેમાં કોઈ ચોક્કસ કલમનો સંદર્ભ લીધા વિના. આવકવેરા કમિશનર સમક્ષ, પ્રથમ વખત, એવો અભિપ્રાય લેવામાં આવ્યો છે કે કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) હેઠળ મુકિતનો દાવો કરવામાં આવ્યો છે. વધુમાં, મુકિતનો દાવો તેના સભ્યોને પૂરી પાડવામાં આવતી ક્રેડિટ સુવિધાઓમાંથી વ્યાજ દ્વારા કમાયેલી રકમ અને બેંકમાં કરવામાં આવેલા રોકાણમાંથી વ્યાજ અંગે કોઈ વિભાજન આપતો નથી. તેથી, આકારણી અધિકારીએ આ બાબતના આ પાસામાં બિલકુલ પ્રવેશ કર્યો નથી.

૯. આકારણી વર્ષ ૨૦૧૦-૧૧ ની વાત કરીએ તો, આકારણી અધિકારીએ ૨૦ જુલાઈ, ૨૦૧૨ ના રોજ કાયદાની કલમ ૧૪૨(૧) હેઠળ નોટિસ જારી કરી હતી જેમાં અપીલકર્તાને કાયદાની કલમ ૮૦ P હેઠળ રૂ. ૪૩,૬૪,૮૨૮/- ની રકમની વિવિધ કપાતને યોગ્ય ઠેરવવા અને કાયદાની કલમ ૮૦ P(૪) ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને કપાતને શા માટે નામંજૂર ન કરવી જોઈએ તે સમજાવવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું. તેના જવાબમાં, અપીલકર્તાએ રજૂઆત કરી હતી કે તે તેના સભ્યો, એટલે કે ગુજરાત વર્તુળમાં સેવા આપતા સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયાના કર્મચારીઓને ધિરાણ સુવિધાઓ અને બચત માટે પ્રોત્સાહન આપવાની પ્રવૃત્તિઓમાં રોકાયેલ છે. એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું હતું કે કરદાતા તેના સભ્યોને ક્રેડિટ સુવિધા આપવા સિવાય અન્ય કોઈ પ્રવૃત્તિમાં રોકાયેલા નથી જેઓ સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયાના કર્મચારી રહ્યા છે અને કર્મચારી સહકારી ક્રેડિટ સોસાયટી તરીકે વર્ગીકૃત થયા છે, અને કરદાતા સોસાયટી કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) હેઠળ તેની આવકમાંથી ૧૦૦% ના દરે કપાત માટે પાત્ર છે અને તે મુજબ, આકારણી વર્ષ ૨૦૧૦-૧૧ માટે તેના આવકના રિટર્નમાં કપાતનો દાવો કર્યો છે. કુલ આવકની ગણતરીનું અવલોકન દર્શાવે છે કે કરદાતાએ કાયદાની કલમ ૮૦ P હેઠળ દાવો કરાયેલ કપાતની કુલ રકમ રૂ. ૪૩,૬૪,૮૨૮/- દર્શાવી છે અને ઉપરોક્ત જોગવાઈ હેઠળ સમગ્ર રકમ કપાત તરીકે દાવો કર્યો

છે. કેસના રેકૉર્ડમાં, સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયામાં જમા કરાયેલા ભંડોળમાંથી વ્યાજ દ્વારા મેળવેલી રકમ અંગે કોઈ વિભાજન ઉપલબ્ધ નથી. અપીલકર્તાનો કેસ એ છે કે સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયામાં જમા કરાયેલા ભંડોળમાંથી મળેલી વ્યાજની આવકને વ્યવસાયિક આવક તરીકે ગણવામાં આવે છે કારણ કે ફક્ત સરપ્લસ ભંડોળ જ જમા કરવામાં આવ્યું છે જેના પર વ્યાજ પ્રાપ્ત થયું છે અને તેથી, તે કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) હેઠળ કપાતપાત્ર છે. અપીલકર્તાનો કેસ એ પણ છે કે વ્યાજની આવક તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાની તેની મુખ્ય પ્રવૃત્તિ સાથે આનુષંગિક છે.

૧૦. ઉપરોક્ત હકીકતો જે રેકૉર્ડમાંથી બહાર આવે છે તેના આધારે, આ કેસમાં સંકળાયેલા વિવાદની તપાસ કરવી જરૂરી છે. કારણ કે ટ્રિબ્યુનલે ઠરાવ્યું છે કે અપીલકર્તા ટોટગર્સ કો-ઓપરેટિવ સેલ સોસાયટી લિમિટેડ વિરુદ્ધ ઇન્કમ ટેક્સ ઓફિસર (સુપ્રા) માં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખીને સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયામાં જમા કરાયેલા ભંડોળમાંથી મેળવેલા વ્યાજમાંથી કપાતનો દાવો કરવા માટે હકદાર નથી, તેથી ઉપરોક્ત નિર્ણયનો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય રહેશે. ઉપરોક્ત કેસમાં, કરદાતા એક સહકારી ક્રેડિટ સોસાયટી હતી. સંબંધિત મૂલ્યાંકન વર્ષો દરમિયાન, તેની પાસે વધારાનું ભંડોળ હતું જે તેણે બેંકોમાં ટૂંકા ગાળાની થાપણો અને સરકારી સિક્યોરિટીઝમાં રોકાણ કર્યું હતું. આવા રોકાણો પર, કરદાતાને વ્યાજ મળતું હતું. કરદાતા તેના સભ્યોને ક્રેડિટ સુવિધાઓ પૂરી પાડતો હતો અને તેના સભ્યોના કૃષિ ઉત્પાદનનું માર્કેટિંગ કરવા માટે પણ ઉપયોગ કરતો હતો. કાયદાનો એક મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન જે વિચારણા માટે ઉભો થયો તે એ હતો કે: શું આવી વ્યાજની આવક આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) હેઠળ વ્યવસાયિક આવક તરીકે કપાત માટે લાયક ઠરશે – આમ, કરદાતાએ ટૂંકા ગાળાની થાપણો અને સિક્યોરિટીઝમાં રોકાણ કર્યું હતું, જે વધારાના ભંડોળ વ્યવસાયિક હેતુઓ માટે જરૂરી ન હતા. કરદાતાએ તેના સભ્યોના ઉત્પાદનનું પણ માર્કેટિંગ કર્યું હતું જેની વેચાણની રકમ ક્યારેક તેના દ્વારા જાળવી રાખવામાં આવતી હતી. કારણ કે આવા રીટેન્શન દ્વારા બનાવેલ ભંડોળ વ્યવસાયિક હેતુઓ માટે તાત્કાલિક જરૂરી ન હતું, તેથી તેનું ચોક્કસ સિક્યોરિટીઝમાં રોકાણ

કરવામાં આવ્યું હતું. કોર્ટે આ પ્રશ્ન પર વિચાર કર્યો કે શું આવી થાપણો/સિક્યોરિટીઝ પરના વ્યાજ, જે સ્પષ્ટ રીતે સભ્યોના ખાતામાં જમા થાય છે, તેને કાયદાની કલમ ૨૮ હેઠળ વ્યવસાયિક આવક તરીકે કરપાત્ર બનાવી શકાય છે અને તેનો મત હતો કે આવી વ્યાજની આવક "અન્ય સ્ત્રોતોમાંથી આવક" ની શ્રેણીમાં આવશે, તેથી આવી વ્યાજની આવક કાયદાની કલમ ૫૬ હેઠળ કરપાત્ર રહેશે. કોર્ટે વધુમાં કહ્યું:

૧૫. શરૂઆતમાં, એક મહત્વપૂર્ણ સંજોગો પર પ્રકાશ પાડવો જરૂરી છે. હાલના કિસ્સામાં, કાયદાની કલમ ૮૦-પી(૨)(એ)(આઈ) હેઠળ કપાત માટે પાત્ર ન ગણાતું વ્યાજ એ સભ્યો પાસેથી તેમને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવા બદલ મેળવેલ વ્યાજ નથી. કાયદાની કલમ ૫૬ હેઠળ જે કર લાદવાની માંગ કરવામાં આવી છે તે ટૂંકા ગાળાની થાપણો અને સિક્યોરિટીઝમાં રોકાણ કરાચેલા સરપ્લસ પર ઉદ્ભવતા વ્યાજની આવક છે જે વ્યવસાયિક હેતુઓ માટે જરૂરી નહોતી. કરદાતા(ઓ) તેના સભ્યોના ઉત્પાદનનું માર્કેટિંગ કરે છે અને ક્યારેક જથ્થાબંધ આવક તેના દ્વારા જાળવી રાખવામાં આવતી હતી. આ કિસ્સામાં, અમે આવી રકમના કરવેરાથી ચિંતિત છીએ. કારણ કે આવી રીટેન્શન દ્વારા બનાવેલ ભંડોળ વ્યવસાયિક હેતુઓ માટે તાત્કાલિક જરૂરી નહોતું, તેથી તે ચોક્કસ સિક્યોરિટીઝમાં રોકાણ કરવામાં આવ્યું હતું. આપણી સમક્ષ પ્રશ્ન એ છે કે શું આવી થાપણો/સિક્યોરિટીઝ પરના વ્યાજ, જે ખરેખર સભ્યોના ખાતામાં જમા થાય છે, તેને કાયદાની કલમ ૨૮ હેઠળ વ્યવસાયિક આવક તરીકે કરપાત્ર બનાવી શકાય છે – અમારા મતે, આવી વ્યાજની આવક "અન્ય સ્ત્રોતોમાંથી આવક" ની શ્રેણીમાં આવશે, તેથી, આવી વ્યાજની આવક કાયદાની કલમ ૫૬ હેઠળ કરપાત્ર રહેશે, જે આકારણી અધિકારી દ્વારા યોગ્ય રીતે માનવામાં આવે છે.

૧૬. આ સંદર્ભમાં, આપણે કાયદાની કલમ ૮૦-પીનું વિશ્લેષણ કરી શકીએ છીએ. આ કલમ પ્રકરણ VI-A માં આવે છે, જે બદલામાં, "ચોક્કસ આવકના સંદર્ભમાં કપાત" સાથે વ્યવહાર કરે છે. કલમ ૮૦-પી ની હેડનોટ સૂચવે છે કે ઉપરોક્ત કલમ સહકારી મંડળીઓની આવકના સંદર્ભમાં કપાત સાથે વ્યવહાર કરે છે. કલમ ૮૦-પી(૧), અન્ય બાબતોની સાથે, જણાવે છે કે જ્યાં સહકારી મંડળીની કુલ કુલ આવકમાં એક અથવા વધુ સ્પષ્ટ પ્રવૃત્તિઓમાંથી કોઈપણ આવકનો સમાવેશ થાય છે, તો આવી આવક કરદાતા મંડળીની કુલ કરપાત્ર આવકની ગણતરીમાં કુલ કુલ આવકમાંથી બાદ કરવામાં આવશે. કાયદાની કલમ ૮૦-પી(૨) માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ પ્રવૃત્તિઓને આભારી આવક કપાત

માટે પાત્ર રહેશે. કાયદાની કલમ ૨(૨૪)(i) હેઠળ "આવક" શબ્દને નફા અને લાભનો સમાવેશ કરવા માટે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે. આ પેટા-કલમ એક સમાવિષ્ટ જોગવાઈ છે. સંસદે "આવક" શબ્દની વ્યાખ્યામાં ખાસ કરીને "વ્યવસાયિક નફો" નો સમાવેશ કર્યો છે. તેથી, આપણે કાયદાની કલમ ૮૦-P(૨) માં ઉલ્લેખિત "વ્યવસાયના નફા અને લાભ" શબ્દોનો ચોક્કસ અર્થ આપવો જરૂરી છે.

૧૭. ઉપરોક્ત જણાવ્યા મુજબ, કરદાતા સોસાયટી નિયમિતપણે એવા ભંડોળનું રોકાણ કરે છે જે વ્યવસાયિક હેતુઓ માટે તાત્કાલિક જરૂરી નથી. તેથી, આવા રોકાણો પરનું વ્યાજ "વ્યવસાયના નફા અને લાભ" શબ્દના અર્થમાં ન આવી શકે. આવી વ્યાજની આવક સોસાયટીની પ્રવૃત્તિઓને આભારી પણ ન કહી શકાય, એટલે કે, તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાનો અથવા તેના સભ્યોના કૃષિ ઉત્પાદનના માર્કેટિંગનો વ્યવસાય ચલાવવાનો. જ્યારે કરદાતા સોસાયટી તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડે છે, ત્યારે તે વ્યાજની આવક મેળવે છે. ઉપર જણાવ્યા મુજબ, આ કિસ્સામાં, કલમ ૮૦-પી(૨)(એ)(આઈ) હેઠળ કપાત માટે અયોગ્ય ગણવામાં આવેલ વ્યાજ સભ્યો પાસેથી મેળવેલા વ્યાજના સંદર્ભમાં નથી. આ કિસ્સામાં, અમે ફક્ત એવા વ્યાજથી સંબંધિત છીએ જે કરદાતા(ઓ) દ્વારા તેના વ્યવસાયિક હેતુઓ માટે તાત્કાલિક જરૂરી ન હોય તેવા ભંડોળ પર એકઠા થાય છે અને જે ફક્ત "રોકાણ" તરીકે ચોક્કસ સિક્યોરિટીઝમાં રોકાણ કરવામાં આવ્યું છે.

૧૮. વધુમાં, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, કરદાતા(ઓ) તેના સભ્યોના કૃષિ ઉત્પાદનનું માર્કેટિંગ કરે છે. તે ઘણા કિસ્સાઓમાં વેચાણની રકમ જાળવી રાખે છે. આ "જાળવેલી રકમ" છે જે તેના સભ્યોને ચૂકવવાપાત્ર હતી, જેમની પાસેથી ઉત્પાદન ખરીદવામાં આવ્યું હતું, જે ટૂંકા ગાળાની થાપણો/સિક્યોરિટીઝમાં રોકાણ કરવામાં આવ્યું હતું. આવી રકમ, જે કરદાતા સોસાયટી દ્વારા રાખવામાં આવી હતી, તે જવાબદારી હતી અને તે જવાબદારી બાજુ પર બેલેન્સ શીટમાં દર્શાવવામાં આવી હતી. તેથી, તે હદ સુધી, આવી વ્યાજની આવકને કાયદાની કલમ ૮૦-પી(૨)(એ)(આઈ) અથવા કાયદાની કલમ ૮૦-પી(૨)(એ)(આઈઆઈઆઈ) માં ઉલ્લેખિત પ્રવૃત્તિને આભારી ન કહી શકાય. તેથી, આ કેસની હકીકતો અને સંજોગો જોતાં, અમારું માનવું છે કે આકારણી અધિકારી કાયદાની કલમ ૫૬ હેઠળ ઉપર દર્શાવેલ વ્યાજની આવક પર કર લાદવામાં સાચા હતા. (ભાર પૂરો પાડવામાં આવ્યો છે)

૧૧. અપીલકર્તા વતી, એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે ઉપરોક્ત નિર્ણય હાલના કેસના તથ્યો પર લાગુ પડશે નહીં, કારણ કે, સુપ્રીમ કોર્ટ સભ્યોની માલિકીની વેચાણની રકમ

સાથે સંબંધિત હતી, જે કરદાતાએ તેમાં જાળવી રાખી હતી. આ જ રકમ તેના સભ્યોને ચૂકવવાપાત્ર હતી, જેમની પાસેથી ઉત્પાદન ખરીદવામાં આવ્યું હતું જે ટૂંકા ગાળાની થાપણો/સિક્યોરિટીઝમાં રોકાણ કરવામાં આવ્યું હતું અને આવી રકમ જે કરદાતા સોસાયટી દ્વારા રાખવામાં આવી હતી, તે જવાબદારી હતી અને તે જવાબદારી બાજુ પર બેલેન્સ શીટમાં દર્શાવવામાં આવી હતી. એ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો કે, તેથી, તે હદ સુધી, સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે વ્યાજની આવક કાયદાની કલમ ૮૦પી(૨)(એ)(આઈ) માં અથવા કાયદાની કલમ ૮૦પી(૨)(એ)(આઈઆઈઆઈ) હેઠળ ઉલ્લેખિત પ્રવૃત્તિઓને આભારી કહી શકાય નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે હાલના કેસના તથ્યોમાં, તે સભ્યોની માલિકીની રકમ નથી જે સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયામાં જમા કરવામાં આવી છે. જે રોકાણ કરવામાં આવ્યું છે તે સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાના હેતુથી પ્રાપ્ત થયેલી રકમ છે અને તેથી, ઉપરોક્ત નિર્ણય હાલના કેસના તથ્યો પર લાગુ થશે નહીં.

૧૨. કાયદાની કલમ ૮૦પી હેઠળ, કરદાતા તેની પેટા-કલમ (૨) માં દર્શાવેલ પ્રવૃત્તિઓમાંથી મેળવેલી આવકના સંદર્ભમાં મુકિત મેળવવા માટે હકદાર છે, જે નીચે મુજબ છે:

(a) સહકારી મંડળીના કિસ્સામાં જે નીચેના કાર્યોમાં રોકાયેલ હોય

(i) બેંકિંગનો વ્યવસાય ચલાવવો અથવા તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવી, અથવા

(ii) કુટીર ઉદ્યોગ, અથવા

(iii) તેના સભ્યોના કૃષિ ઉત્પાદનનું માર્કેટિંગ, અથવા

(iv) તેના સભ્યોને પૂરા પાડવાના હેતુથી કૃષિ ઓજારો, બીજ, પશુધન અથવા ખેતી માટે બનાવાયેલ અન્ય વસ્તુઓની ખરીદી, અથવા

(v) તેના સભ્યોના કૃષિ ઉત્પાદનની, શક્તિની સહાય વિના, પ્રક્રિયા કરવી, અથવા

(vi) તેના સભ્યોના શ્રમનો સામૂહિક નિકાલ, અથવા

(vii) માછીમારી અથવા સંલગ્ન પ્રવૃત્તિઓ, એટલે કે માછલી પકડવી, તેનો ઉપચાર કરવો, પ્રક્રિયા કરવી, સાચવવી, સંગ્રહ કરવો અથવા માર્કેટિંગ કરવું અથવા તેના સભ્યોને તે પૂરી પાડવાના હેતુથી તેની સાથે સંબંધિત સામગ્રી અને સાધનોની ખરીદી કરવી.

આવી કોઈપણ એક અથવા વધુ પ્રવૃત્તિઓને કારણે થતા વ્યવસાયના નફા અને લાભની સંપૂર્ણ રકમ:

આમ, બેંકિંગનો વ્યવસાય ચલાવવામાં અથવા તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવામાં રોકાયેલી સહકારી સંસ્થાના કિસ્સામાં, કાયદાની કલમ ૮૦ P હેઠળ કપાતપાત્ર રકમ એ કોઈપણ એક અથવા વધુ પ્રવૃત્તિઓને કારણે થતા વ્યવસાયના નફા અને લાભની સંપૂર્ણ રકમ છે. ટોટગર્સ કો-ઓપરેટિવ સેલ સોસાયટી (સુપ્રા) માં સુપ્રીમ કોર્ટે, કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨) માં ઉલ્લેખિત "ધંધાના નફા અને લાભ" શબ્દોનો ચોક્કસ અર્થ આપતી વખતે, અવલોકન કર્યું છે કે તે કિસ્સામાં કરદાતા નિયમિતપણે એવા ભંડોળનું રોકાણ કરે છે જે વ્યવસાયિક હેતુઓ માટે તાત્કાલિક જરૂરી નથી અને તેનો મત હતો કે આવા રોકાણો પરનો વ્યાજ, તેથી, "ધંધાના નફા અને લાભ" અભિવ્યક્તિના અર્થમાં આવી શકતો નથી. એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે આવી વ્યાજની આવક સોસાયટીની પ્રવૃત્તિઓને આભારી કહી શકાય નહીં, એટલે કે, તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવા અથવા તેના સભ્યોને કૃષિ પેદાશોના માર્કેટિંગના વ્યવસાયને આભારી છે. કોર્ટે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે "વ્યવસાયના નફા અને લાભની સંપૂર્ણ રકમ" શબ્દો એ વાત પર ભાર મૂકે છે કે જે આવકના સંદર્ભમાં કપાતની માંગ કરવામાં આવે છે તે કાર્યકારી આવક હોવી જોઈએ, સમાજને મળતી અન્ય આવક નહીં. કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું કે તે ચોક્કસ કેસમાં, પુરાવા દર્શાવે છે કે કરદાતા-સમાજ એવા ભંડોળ પર વ્યાજ મેળવે છે જે આપેલ સમયે વ્યવસાય હેતુ માટે જરૂરી નહોતા. તેથી, કેસના તથ્યો અને સંજોગોમાં, કોર્ટનો મત હતો કે, આવી વ્યાજની આવક "અન્ય આવક" ની શ્રેણીમાં આવે છે જેના પર વિભાગ દ્વારા કાયદાની કલમ ૫૬ હેઠળ યોગ્ય રીતે કર લાદવામાં આવ્યો હતો.

૧૩. આ કોર્ટના મતે, જો સોસાયટી તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવામાં રોકાયેલી હોય, તો બેંકોમાં કરેલા રોકાણોમાંથી થતી આવક કાયદાની કલમ ૮૦પી(૨)(એ) હેઠળ ઉલ્લેખિત કોઈપણ શ્રેણીમાં આવતી નથી. ટોટગર્સ કો-ઓપરેટિવ સેલ સોસાયટી (સુપ્રા) ના કિસ્સામાં, જેમ કે પ્રતિવાદીના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા યોગ્ય રીતે રજૂ કરવામાં આવ્યું છે, કોર્ટ બે

પ્રકારની પ્રવૃત્તિઓનો સામનો કરી રહી હતી: જે સભ્યો પાસેથી ઉત્પાદન ખરીદવામાં આવ્યું હતું અને જે ટૂંકા ગાળાની થાપણો/સિક્યોરિટીઝમાં રોકાણ કરવામાં આવ્યું હતું તેમને ચૂકવવાપાત્ર રકમમાંથી રાખવામાં આવેલી રકમમાંથી મળેલી વ્યાજ આવક; અને સરપ્લસ ફંડમાંથી મેળવેલ વ્યાજ જે કરદાતાએ સરકારી સિક્યોરિટીઝમાં ટૂંકા ગાળાની થાપણોમાં રોકાણ કર્યું હતું. કર્ણાટક હાઈકોર્ટના નિર્ણયને ધ્યાનમાં લેતા આ વાત વધુ સ્પષ્ટ થાય છે, જેમાંથી મામલો સુપ્રીમ કોર્ટમાં ગયો હતો, જ્યાં કરદાતાનો કેસ હતો કે તે તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાનો વ્યવસાય કરી રહી છે અને તેથી, અપીલકર્તા-સમાજ તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવામાં રોકાયેલ કરદાતા હોવાથી, વ્યવસાય અને સિક્યોરિટીઝમાં થાપણો પર મળતું વ્યાજ કરદાતાના વ્યવસાયને આભારી છે કારણ કે તેનું કામ તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાનું અને તેના સભ્યોના કૃષિ ઉત્પાદનોનું માર્કેટિંગ કરવાનું છે. તેથી, આ કોર્ટનો મત છે કે ઉપરોક્ત નિર્ણય ફક્ત કરદાતા દ્વારા તેના સભ્યોને ચૂકવવાપાત્ર રકમમાંથી કરવામાં આવેલા રોકાણો સુધી મર્યાદિત નથી, પરંતુ વ્યવસાયિક હેતુઓ માટે તાત્કાલિક જરૂરી ન હોય તેવા ભંડોળના સંદર્ભમાં પણ છે. સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે આવા રોકાણો પરનો વ્યાજ "વ્યવસાયના નફા અને લાભ" અભિવ્યક્તિના અર્થમાં આવી શકતો નથી અને આવી વ્યાજની આવક સોસાયટીની પ્રવૃત્તિઓને આભારી કહી શકાય નહીં, એટલે કે, તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાનો વ્યવસાય ચલાવવા અથવા તેના સભ્યોના કૃષિ ઉત્પાદનોના માર્કેટિંગને આભારી છે. કોર્ટે એવું ઠરાવ્યું છે કે જ્યારે કરદાતા સોસાયટી તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડે છે, ત્યારે તે વ્યાજની આવક મેળવે છે. કરદાતા દ્વારા તેના વ્યવસાયિક હેતુઓ માટે તાત્કાલિક જરૂરી ન હોય તેવા ભંડોળ પર જે વ્યાજ એકઠું થાય છે અને જે ચોક્કસ સિક્યોરિટીઝમાં "રોકાણ" તરીકે રોકાણ કરવામાં આવ્યું છે તે કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) હેઠળ કપાત માટે અયોગ્ય છે. ઉપરોક્ત કારણોસર, આ કોર્ટ કર્ણાટક હાઈકોર્ટ દ્વારા ટુમકુર મર્ચન્ટ્સ સોહરદા કેડિટ કોઓપરેટિવ લિમિટેડ વિરુદ્ધ ઇન્ડમ ટેક્સ ઓફિસર વોર્ડ-V, ટુમકુર (સુપ્રા) માં લેવામાં આવેલા મંતવ્ય સાથે આદરપૂર્વક સહમત નથી કે ટોટગર્સ કો-ઓપરેટિવ સેલ સોસાયટી (સુપ્રા) માં સુપ્રીમ કોર્ટનો નિર્ણય તેના સભ્યોના કૃષિ પેદાશોના માર્કેટિંગમાંથી પ્રાપ્ત વેચાણ વિચારણા સુધી મર્યાદિત છે જે

ઘણા કેસોમાં જાળવી રાખવામાં આવ્યો હતો અને ટૂંકા ગાળાની ભંડોળ / સિક્યોરિટીમાં રોકાણ કરવામાં આવ્યું હતું અને ઉપરોક્ત નિર્ણય ઉપરોક્ત કેસના તથ્યો સુધી મર્યાદિત હતો અને કોઈ કાયદો ઘડ્યો ન હતો.

૧૪. આમ, સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ટોટગર્સ કો-ઓપરેટિવ સેલ સોસાયટી (સુપ્રા) માં દર્શાવેલ સિદ્ધાંતોના પ્રકાશમાં, જો કોઈ સોસાયટી તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવામાં રોકાયેલી હોય, તો બેંકોમાં કરેલા રોકાણોમાંથી થતી આવક કાયદાની કલમ ૮૦પી(૨)(એ) માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ શ્રેણીમાં આવતી નથી. જો કે, કાયદાની કલમ ૮૦પી(૨)(ડી) ખાસ કરીને સહકારી મંડળીઓમાં રોકાણ કરેલા ભંડોળમાંથી મેળવેલા વ્યાજને મુક્તિ આપે છે. તેથી, કોઈપણ સહકારી મંડળીમાં કરેલા રોકાણોમાંથી મેળવેલા વ્યાજની હદ સુધી, સહકારી મંડળી કાયદાની કલમ ૮૦પી(૨)(ડી) હેઠળ આવી સંપૂર્ણ આવકમાંથી કપાત મેળવવા માટે હકદાર છે. જો કે, સહકારી મંડળી ન હોય તેવી કોઈપણ બેંકમાં કરેલા રોકાણોમાંથી મેળવેલ વ્યાજ કાયદાની કલમ ૮૦પી(૨)(ડી) હેઠળ કપાતપાત્ર નથી.

૧૫. અપીલકર્તા વતી, તેના પેટા-નિયમોના પેટા-નિયમ ૭ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે, જેનું અંગ્રેજીમાં ભાષાંતર આ રીતે થાય છે:

"જ્યારે સોસાયટીના ભંડોળનો ઉપયોગ થતો નથી, ત્યારે સહકારી સોસાયટી અધિનિયમની કલમ ૭૧ ની જોગવાઈઓ અનુસાર તેનું રોકાણ અથવા ડિપોઝિટમાં રાખવામાં આવશે."

પેટા-નિયમોમાં જણાવ્યા મુજબ સમાજના ઉદ્દેશ્યો છે:

- (૧) સમાજના સભ્યોમાં કરકસર, આત્મનિર્ભરતા અને સહકારને પ્રોત્સાહન આપવું;
- (૨) સભ્યોમાં બચતનો ખ્યાલ કેળવવો;
- (૩) જ્યારે પ્રસંગ આવે ત્યારે સભ્યોને વાજબી દરે જમા આપવી; અને
- (૪) સમાજના ઉદ્દેશ્યો પ્રાપ્ત કરવા માટેની બધી પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરવી.

આમ, અપીલકર્તા સોસાયટીના ઉદ્દેશ્યો તેના સભ્યો પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલા વધારાના ભંડોળના રોકાણનો વિચાર કરતા નથી. બાય-લો ૭ ની વાત કરીએ તો, એ નોંધવું

જોઈએ કે તે "ફંડ" શીર્ષક હેઠળ આવે છે અને સોસાયટીના ઉદ્દેશ્યો હેઠળ નહીં. આમ, સોસાયટીનો ઉદ્દેશ્ય તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાનો છે અને સભ્યોને આપવામાં આવેલા ધિરાણમાંથી મળેલી આવક કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) હેઠળ કપાત તરીકે માન્ય છે. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે વિવિધ નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે જ્યાં કરદાતા એક બેંકિંગ કંપની હતી. આ કોર્ટના મતે, અપીલકર્તા સ્વીકાર્યપણે કોઈપણ બેંકિંગ વ્યવસાય ચલાવતો નથી, તેથી ઉપરોક્ત નિર્ણયો વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં લાગુ પડશે નહીં.

૧૬. જો સહકારી મંડળી એક બેંક હોય, તો તેનો એક ઉદ્દેશ્ય બેંકિંગનો સામાન્ય વ્યવસાય ચલાવવાનો રહેશે. અન્ય બેંકોની જેમ, નાણાં તેનો સ્ટોક-ઇન-ટ્રેડ અથવા ફરતી મૂડી હશે અને તેનો સામાન્ય વ્યવસાય નાણાં અને ધિરાણનો વ્યવહાર કરવાનો છે. આવી બેંકનો વ્યવસાય ફક્ત થાપણો મેળવવાનો અને તેના સભ્યો અથવા ઉદ્દેશ્યોમાં ઉલ્લેખિત અન્ય સોસાયટીઓને નાણાં ઉછીના આપવાનો નથી. જ્યારે આવી સોસાયટી તેના નાણાં ઉછીના આપે છે જેથી તે તેના થાપણદારોની માંગણીઓ પૂરી કરવા માટે સરળતાથી ઉપલબ્ધ થઈ શકે, જો અને જ્યારે તે ઊભી થાય, ત્યારે તે તેના બેંકિંગ વ્યવસાયને ચલાવવાનો એક કાયદેસર માર્ગ છે. હાલની જેવી ક્રેડિટ સોસાયટીના કિસ્સામાં, સોસાયટીનો વ્યવસાય તેના સભ્યોને ધિરાણ પૂરું પાડવા સુધી મર્યાદિત છે અને તેના સભ્યોને આવી ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાથી થતી આવક કાયદાની કલમ ૮૦પી(૨)(એ)(આઈ) હેઠળ કપાતપાત્ર છે. જોકે, સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયામાં તેના સરપ્લસ ફંડનું રોકાણ અપીલકર્તાના તેના સભ્યોને ધિરાણ પૂરું પાડવાના વ્યવસાયનો ભાગ નથી અને તેથી, એવું કહી શકાય નહીં કે સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયામાં સરપ્લસ ફંડ જમા કરવાથી મળેલી વ્યાજની આવક અપીલકર્તા સોસાયટીની પ્રવૃત્તિઓને કારણે થતા નફા અને નફા તરીકે છે. વ્યાજનું સ્વરૂપ સોસાયટીના તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાના વ્યવસાયથી થતી આવકથી અલગ છે. સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયામાં સરપ્લસ ફંડનું રોકાણ કરવાથી મળેલી વ્યાજની આવક ક્રેડિટ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાના વ્યવસાય સાથે ગાઢ રીતે જોડાયેલી હોવી જોઈએ જેથી તે

કરદાતાના વ્યવસાયને આભારી હોય તેવું માનવામાં આવે. તેથી, જો નફાના લાભ અને અપીલકર્તાના વ્યવસાય વચ્ચે સીધો અને નજીકનો સંબંધ હોય તો નફો અને નફો તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાના વ્યવસાય સાથે સીધા આભારી હોવાનું કહી શકાય. હાલના કિસ્સામાં અપીલકર્તા પર સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયામાં તેના સરપ્લસ ફંડનું રોકાણ કરવાની કોઈ જવાબદારી નથી. બેંકમાં સરપ્લસ ફંડનું રોકાણ કરદાતાના તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાના વ્યવસાયનો ભાગ નથી. તેથી, કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) હેઠળ તેના સભ્યોને આપવામાં આવતી ક્રેડિટમાંથી મેળવેલ વ્યાજ જ કપાતપાત્ર છે અને સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયામાં વધારાનું ભંડોળ જમા કરાવવાથી મેળવેલ વ્યાજ, જે અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવતા વ્યવસાયને આભારી ન હોય, તે કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(a) (i) હેઠળ કપાતપાત્ર નથી. જો અપીલકર્તા આવી વ્યાજ આવકમાંથી કપાતનો લાભ મેળવવા માંગતો હોય, તો તે હંમેશા સહકારી બેંકમાં વધારાનું ભંડોળ જમા કરાવવા અને કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(d) હેઠળ કપાતનો લાભ લેવા માટે ખુલ્લું છે.

૧૭. ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૭૧, સોસાયટીને સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયામાં પોતાનું ભંડોળ રોકાણ અથવા જમા કરવાની પરવાનગી આપે છે. તેથી, જ્યારે સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયામાં રોકાણ તે કાયદાની કલમ ૭૧ હેઠળ માન્ય છે, ત્યારે અપીલકર્તા પર તેના વ્યવસાયના ભાગ રૂપે ભંડોળ જમા કરવાની કોઈ કાનૂની જવાબદારી નથી. ઉપરોક્ત જોગવાઈ કોઈપણ સહકારી બેંક અથવા રજિસ્ટ્રાર દ્વારા સમયાંતરે લાદવામાં આવેલી શરતો પર આ હેતુ માટે મંજૂર કરાયેલ કોઈપણ બેંકિંગ કંપનીમાં ભંડોળના રોકાણને પણ મંજૂરી આપે છે. જો કે, આવકવેરા કાયદાની જોગવાઈઓ સંબંધિત છે ત્યાં સુધી, તેની કલમ ૮૦P(૨)(ડી) હેઠળ, તે ફક્ત વ્યાજ અથવા ડિવિડન્ડ દ્વારા સહકારી મંડળી દ્વારા અન્ય કોઈપણ સહકારી મંડળી સાથેના રોકાણોમાંથી મેળવેલી આવક છે જે કરદાતાની કુલ આવકની ગણતરી કરતી વખતે કાપવાની જરૂર છે.

૧૮. અપીલકર્તા વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે આવકવેરા કમિશનરે કાયદાની કલમ ૨૬૩ હેઠળ નોટિસના અવકાશની બહાર મુસાફરી કરી છે અને અપીલકર્તાને કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) હેઠળ સુનાવણીની કોઈ તક આપવામાં આવી નથી અને તે સુનાવણી ફક્ત કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(d) ના સંદર્ભમાં જ આપવામાં આવી હતી. આ સંદર્ભમાં, એ નોંધવું જોઈએ કે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ આવી કોઈ દલીલ ઉઠાવવામાં આવી નથી અને તેથી, તે વાંધાજનક આદેશમાંથી ઉદ્ભવતું નથી. ઉપરાંત, ઉપર નોંધાયેલા તથ્યો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે તેમ, અપીલકર્તાએ આવકના રિટર્નમાં કાયદાની કલમ ૮૦ P હેઠળ કપાતનો દાવો કર્યો હતો અને ખાસ કરીને કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) હેઠળ નહીં. અપીલકર્તાએ તેના સભ્યોને ક્રેડિટ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાથી મેળવેલી આવક અને સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયામાં વધારાનું ભંડોળ જમા કરીને મેળવેલા વ્યાજનું કોઈ વિભાજન પણ દર્શાવ્યું ન હતું. હકીકતમાં, અપીલકર્તાનો સ્પષ્ટ કેસ હતો કે સોસાયટી દ્વારા કરવામાં આવતી પ્રવૃત્તિઓમાંથી ઉત્પન્ન થતી સંપૂર્ણ આવક તેના પોતાના સભ્યો પાસેથી મળેલા યોગદાનમાંથી છે અને કરદાતા સોસાયટીએ અન્ય બહારના પક્ષ સાથે વ્યવહાર કરીને અથવા અન્ય કોઈપણ પ્રવૃત્તિમાંથી કોઈ આવક મેળવી નથી અને તેથી, સોસાયટીએ કાયદાની કલમ ૮૦ P હેઠળ મુક્તિ તરીકે સંપૂર્ણ આવકનો દાવો કર્યો હતો. આ પૃષ્ઠભૂમિમાં, આવકવેરા કમિશનરે કાયદાની કલમ ૨૬૩ હેઠળ જારી કરાયેલી નોટિસમાં, આકારણી અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશમાં સુધારો કરવાની માંગ કરી છે કારણ કે અરજદારે કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(d) ની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરીને કલમ ૮૦ P(૨) હેઠળ સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા પાસેથી વ્યાજની આવક કપાતનો દાવો કર્યો હતો, જ્યાં સહકારી સોસાયટીમાંથી ફક્ત વ્યાજની આવક જ કલમ ૮૦ P હેઠળ કપાત માટે લાયક ઠરે છે. કાયદાની કલમ ૨૬૩ હેઠળની નોટિસના જવાબમાં, અપીલકર્તાએ, અન્ય બાબતોની સાથે, દલીલ કરી હતી કે ફિક્સ્ડ ભંડોળ ખાતામાંથી મળેલી વ્યાજની આવકને વ્યવસાયિક આવક તરીકે ગણવાનું કારણ એ છે કે વ્યવસાયનું ભંડોળ વ્યાજ કમાણી ખાતામાં રાખવામાં આવ્યું હતું જેમાં સભ્યો માટે અને તેમના વતી વ્યાજ મેળવવા માટે જરૂરી હોય ત્યારે ભંડોળ ઉપાડવાની સુવિધા આપવામાં આવી હતી. આ સોસાયટીની પ્રવૃત્તિઓમાંની એક છે જે કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(a) માં જોગવાઈ મુજબ બેંકિંગનો વ્યવસાય

ચલાવવામાં અથવા તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવામાં રોકાયેલી છે અને આવી પ્રવૃત્તિને કારણે થતા વ્યવસાયના નફાને કરપાત્ર આવકમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવે છે અને ઉપરોક્તના આધારે, SBI સાથે ફિક્સ્ડ ડિપોઝિટની વ્યાજની આવકને બેંકિંગના વ્યવસાયમાં રોકાયેલી અથવા તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડતી સોસાયટીની વ્યવસાયિક આવક તરીકે ગણવામાં આવે છે અને તે મુજબ આ પ્રવૃત્તિમાંથી મેળવેલી આવકને કાયદાની કલમ ૮૦ P(૧) અને ૮૦ P(૨)(a) હેઠળ મુક્તિનો દાવો કરવામાં આવ્યો છે. કાયદાની કલમ ૨૬૩ હેઠળ નોટિસના જવાબમાં અપીલકર્તા દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા વલણને ધ્યાનમાં રાખીને, આ કોર્ટનો મત છે કે તે કોઈપણ રીતે એવું કહી શકાય નહીં કે આવકવેરા કમિશનરે કાયદાની કલમ ૨૬૩ હેઠળ નોટિસના અવકાશની બહાર પ્રવાસ કર્યો છે, કારણ કે, તેમણે ફક્ત અપીલકર્તા દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલનો જ સામનો કર્યો છે.

૧૯. આ કોર્ટના મતે, આવકવેરા કમિશનરે એવો દાવો કર્યો નથી કે સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયામાં ભંડોળ જમા કરવાથી મળેલી વ્યાજની આવક અન્ય સ્ત્રોતોમાંથી થતી આવક છે, તે દલીલ ધ્યાનમાં લેવા યોગ્ય નથી કારણ કે કાયદાની કલમ ૨૬૩ હેઠળના આદેશ અનુસાર, આવકની પ્રકૃતિની તપાસ કરવી અને તે મુજબ કર લાદવો એ આકારણી અધિકારીનું કામ છે. કાયદાની કલમ ૨૬૩ હેઠળના આદેશની વાત કરીએ તો, ઉપરોક્ત ચર્ચાના પ્રકાશમાં, એવું કહેવું શક્ય નથી કે તે કોઈપણ કાનૂની નબળાઈથી પીડાય છે. તેથી, ટ્રિબ્યુનલ તેને જાળવી રાખવામાં સંપૂર્ણપણે વાજબી હતું.

૨૦. બરોડા પીપલ્સ કો-ઓપ. બેંક લિમિટેડ (સુપ્રા) ના કેસમાં આ કોર્ટના નિર્ણયની વાત કરીએ તો, આ કોર્ટે અન્ય બાબતોની સાથે એવું પણ ઠરાવ્યું હતું કે કાયદાની કલમ ૮૦P(૨)(એ)(આઈ) બેંકિંગનો વ્યવસાય કરતી અથવા તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડતી સહકારી સોસાયટીને બેંકિંગનો વ્યવસાય અથવા તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડતી પ્રવૃત્તિઓને કારણે થતા નફા અને નફાની સંપૂર્ણ રકમમાંથી કપાતનો દાવો કરવાની મંજૂરી

આપે છે. સ્પષ્ટ વાંચન પર, તે સ્પષ્ટ થાય છે કે બે પ્રવૃત્તિઓ અલગ અને અલગ પ્રવૃત્તિઓ છે. પ્રથમ પ્રવૃત્તિ એટલે કે બેંકિંગનો વ્યવસાય ચલાવવો એ તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાની પ્રવૃત્તિ કરતાં મોટી પ્રવૃત્તિ સૂચવે છે. બાદમાં સોસાયટીના સભ્યો સુધી મર્યાદિત છે જ્યારે પ્રથમ તેના સંભવિત ગ્રાહકો, સભ્યો અને બિન-સભ્યો બંનેને તેના ક્ષેત્રમાં લઈ શકે તેટલી વ્યાપક છે. કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે કાયદાની કલમ ૮૦ P(૨)(a)(i) મુજબ ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ હેઠળ વ્યાખ્યાયિત સહકારી બેંક નહીં પણ સહકારી મંડળીને બેંકિંગનો વ્યવસાય ચલાવવાની જરૂર છે તે ધ્યાનમાં રાખીને, બેંકિંગ રેગ્યુલેશન એક્ટની કલમ ૫(b) હેઠળ 'બેંકિંગ' ની વ્યાખ્યા સુધી વ્યવસાયના અવકાશને મર્યાદિત કરવો શક્ય નથી. કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે બેંકિંગ રેગ્યુલેશન એક્ટની કલમ ૬ ની પેટા-કલમ (૧) ની કલમ (n) એ બેંકિંગ રેગ્યુલેશન એક્ટની કલમ ૬(૧) માં મૂકવા માટે જરૂરી અર્થઘટનનો એક સહજ નિર્દેશક છે. ઉપરોક્ત કલમ બેંકને "બેંકિંગ કંપનીના વ્યવસાયના પ્રમોશન અથવા પ્રગતિ માટે આકર્ષિક અથવા અનુકૂળ હોય તેવી બધી બાબતો કરવાની" પરવાનગી આપે છે. આમ, કલમ ૬(૧) ની કલમો (a) થી (o) અને બેંકિંગ રેગ્યુલેશન એક્ટની કલમ ૫(b) હેઠળ બેંકિંગના વ્યવસાય વચ્ચે એક જીવંત જોડાણ છે, જે નજીકનો સંબંધ છે. એવું કહેવું કે ભંડોળનું રોકાણ (કહેવાતા સરપ્લસ) બેંકિંગ વ્યવસાયના પ્રમોશન અથવા પ્રગતિ માટે અનુકૂળ નથી, તે માત્ર અપમાનજનક અને જોગવાઈઓની વિરુદ્ધ જ નહીં પણ વિધાત્મક પણ હશે.

૨૧. આમ, ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં કોર્ટે બે પ્રવૃત્તિઓ વચ્ચે તફાવત દર્શાવ્યો છે, એટલે કે બેંકિંગનો વ્યવસાય અને તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવી અને એવું ઠરાવ્યું છે કે બેંકિંગનો વ્યવસાય ચલાવવો એ તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાની પ્રવૃત્તિ કરતાં મોટી પ્રવૃત્તિનો અર્થ દર્શાવે છે. વધુમાં એવું પણ ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે ભંડોળનું રોકાણ બેંકિંગના વ્યવસાયને પ્રોત્સાહન અથવા પ્રગતિ માટે અનુકૂળ છે. હાલના કેસમાં, આ કોર્ટે બેંકિંગના વ્યવસાયમાં રોકાયેલી સહકારી સંસ્થા સાથે વ્યવહાર કરી રહી નથી, પરંતુ તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાના વ્યવસાયમાં રોકાયેલી સહકારી સંસ્થા સાથે વ્યવહાર કરી રહી

છે, જે બેંકિંગના વ્યવસાય જેટલી વ્યાપક પ્રવૃત્તિ નથી. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ઉપરોક્ત નિર્ણયના ફકરા પર, ૬૭ અને ૬૮ માં નોંધાયેલા તારણો પર મજબૂત આધાર રાખવામાં આવ્યો છે. ફકરા પર માં કોર્ટે વેલોર ઇલેક્ટ્રિક કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિરુદ્ધ CIT, (૧૯૯૭) ૨૨૭ ITR ૫૫૭ માં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, જ્યાં "એટ્રિબ્યુટેબલ" વાક્ય વિચારણા માટે આવ્યું હતું. ફકરા ૬૭ માં, કોર્ટે બિહાર સ્ટેટ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ, (૧૯૬૦) ૩૯ ITR ૧૧૪ માં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, જેમાં કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે એવું કહી શકાય નહીં કે બેંકના ભંડોળ ઉધાર લેનારાઓને ઉછીના આપવામાં આવ્યા ન હતા પરંતુ નફામાં વધારો કરવા માટે અન્ય બેંકમાં થાપણોના રૂપમાં મૂકવામાં આવ્યા હતા, જેથી નિષ્ક્રિય રહેવાને બદલે બેંકના સ્ટોક-ઇન-ટ્રેડનો ભાગ ન રહે; અથવા તેમાંથી ઉદ્ભવતા વ્યાજ તેના વ્યવસાયિક નફાનો ભાગ ન બને. ફકરા ૬૮ માં કોર્ટે આ રીતે ઠરાવ્યું:

"તેથી પ્રશ્ન એ ઊભો થાય છે કે શું કહેવાતા સરપ્લસ ફંડ્સ/નિષ્ક્રિય ફંડ્સ અને કાયદેસર રોકાણો વચ્ચે કોઈ ભેદ પાડી શકાય છે. એ ધ્યાનમાં રાખવું જરૂરી છે કે અનામત પોતે જ કોઈ આવક આપતું નથી. તે ભંડોળનું રોકાણ છે જે અનામતને ટેકો આપે છે જે આવક ઉત્પન્ન કરશે. તેથી, ચોક્કસ અનામતનું નામકરણ ગમે તે હોય, કરદાતાના ભંડોળ કુલ થાપણો/રોકાણ, નફા અને અન્ય પ્રાપ્તિનો સમૂહ છે. પૈસાનો કોઈ રંગ હોતો નથી અને વિવિધ ભંડોળને અલગ કરવા માટે વપરાતું નામકરણ ફક્ત વહીવટી સુવિધા માટે જ હોય છે. નહિતર એવું કહેવું શક્ય નથી કે ભંડોળનો ચોક્કસ ભાગ પ્રાપ્ત થાપણોમાંથી અથવા અગાઉના વર્ષોમાં મેળવેલા નફામાંથી નીકળે છે. આમ, આ ભંડોળનો ઉપયોગ વ્યાજ દ્વારા વધુ નફો મેળવવા માટે કરવામાં આવે છે, રોકાણ કરવામાં આવે છે. પ્રિવી કાઉન્સિલના નિર્ણયથી શરૂ થતા સમગ્ર કેસ કાયદામાં ચાલી રહેલી એકમાત્ર ચેતવણી એ છે કે આવા ભંડોળનું રોકાણ સરળતાથી પ્રાપ્ત કરી શકાય તેવી સિક્યોરિટીઝમાં કરવું જોઈએ. આ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત બેવડા ઉદ્દેશ્ય એ છે કે ભંડોળને નિષ્ક્રિય રાખીને અને સિક્યોરિટીઝમાં રોકાણ કરીને વ્યાજ ગુમાવવું નહીં. જેથી જરૂર પડ્યે સરળતાથી રોકડ કરી શકાય. આ 'બેંકિંગ' શબ્દની વ્યાખ્યા સાથે સુસંગત છે. ડિપોઝિટને માંગ પર અથવા અન્યથા ચૂકવવાપાત્ર તરીકે સ્વીકારવામાં આવે છે, અને ચેક અને અન્ય નિર્ધારિત પદ્ધતિઓ દ્વારા ઉપાડની પણ મંજૂરી આપે છે. CIT વિરુદ્ધ બરોડા પીપલ્સ કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ (સુપ્રા) માં આ કોર્ટના નિર્ણયના ઉપરોક્ત ફકરાના સ્પષ્ટ વાંચન પર, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે કોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે વધુ નફો મેળવવા માટે ભંડોળનું રોકાણ કરવું એ બેંકિંગ શબ્દ સાથે સુસંગત છે. કોર્ટે વધુમાં ઠરાવ્યું છે કે બેંકિંગનો વ્યવસાય મુખ્યત્વે વિશ્વાસનો વ્યવસાય

છે, બેંકમાં વિશ્વાસ મૂકવાનો વ્યવસાય. બેંક કેવી રીતે ખાતરી કરે છે કે ગ્રાહક વિશ્વાસ રાખે છે. તેણે માત્ર સારું વળતર જ નહીં પરંતુ સલામતી અને પ્રવાહિતા પણ આપવી જોઈએ. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, થાપણદારને ખાતરી કરવી જોઈએ કે થાપણદારને તેની થાપણ પર સારું વળતર મળશે, થાપણો સુરક્ષિત રહેશે અને થાપણો જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે ઉપાડ માટે ઉપલબ્ધ રહેશે, જે પક્ષકારો વચ્ચેના કરારની શરતોને આધીન છે. કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે આ સંદર્ભમાં સરળતાથી પ્રાપ્ત કરી શકાય તેવી સિક્યોરિટીઝમાં રોકાણ કરવાની જરૂરિયાત અથવા નાણાં સરળતાથી પહોંચી વળવા માટે ઉપલબ્ધ હોવા જરૂરી છે. થાપણદાર દ્વારા કરવામાં આવેલી માંગણીને બેંકિંગ વ્યવસાયના પાયાના પથ્થર તરીકે લેવામાં આવે છે. આમ, ઉપરોક્ત નિર્ણય બેંકિંગ વ્યવસાયના સંદર્ભમાં આપવામાં આવ્યો હોવાથી, તે વર્તમાન કેસની હકીકતોને લાગુ પડતો નથી. સંજોગોમાં, ઉપરોક્ત નિર્ણય કોઈપણ રીતે અપીલકર્તાને મદદ કરતો નથી.

૨૨. ઉપરોક્ત ચર્ચાના પ્રકાશમાં, આ કોર્ટેને ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા હસ્તક્ષેપની ખાતરી આપતા આદેશમાં કોઈ ખામી જણાતી નથી. પ્રશ્નોના જવાબ હકારાત્મકમાં આપવામાં આવ્યા છે, એટલે કે, મહેસૂલની તરફેણમાં અને કરદાતાની વિરુદ્ધ. તે મુજબ, એવું માનવામાં આવે છે કે આવકવેરા અપીલ ટ્રિબ્યુનલ આવકવેરા કમિશનર દ્વારા આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨૬૩ હેઠળ સત્તાઓના આહ્વાનને સમર્થન આપવામાં વાજબી હતું. આવકવેરા અપીલ ટ્રિબ્યુનલ એ પણ ઠરાવવામાં વાજબી હતું કે સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયામાં મૂકવામાં આવેલી થાપણો પર અનુક્રમે રૂ. ૧૬,૧૪,૫૭૯/- અને રૂ. ૩૨,૮૩,૪૧૦/- ની વ્યાજ આવક આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૮૦પી(૨)(એ)(આઈ) હેઠળ મુક્તિ આપવામાં આવી નથી. તેથી, અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને તે મુજબ ફગાવી દેવામાં આવે છે.

સહી/- (ન્યાયમૂર્તી હર્ષા દેવાણી) અને સહી/- (ન્યાયમૂર્તી જી.આર. ઉધવાણી)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.